

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Následky rozvodů rodin s nezletilými dětmi
- střídavá a společná péče

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Marcela Zvonařová

Vypracovala:
Hana Hlavínová

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Následky rozvodů s nezletilými dětmi – střídavá a společná péče“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 30. 3. 2009

.....

Hana Hlavínová

Poděkování

Děkuji Mgr. Marcele Zvonařové za odborné vedení a pomoc při zpracovávání bakalářské práce.

Dále děkuji sociálním pracovníkům Úřadu městské části Brno-střed a Úřadu městské části Brno-jih za poskytnutí materiálů ke zpracování kazuistik.

.....

Hana Hlavínová

OBSAH

ÚVOD	2
1. ROZVOD	4
1.1 Stádia rozvratu rodiny	5
2. KDO MŮŽE MÍT DÍTĚ V PÉČI	7
2.1. Střídavá a společná péče	8
2.1.1. Střídavá péče	9
2.1.2. Společná péče	13
2.2 Svěření do péče jednoho rodiče (výhradní péče)	17
2.2.1. Úprava styku rodiče s dítětem	19
3. ROLE OTCE V RODINĚ	22
4. KDYŽ SI RODIČ NAJDE NOVÉHO PARTNERA	24
5. CO DOBRÉHO MŮŽE ROZVOD VLASTNĚ DÍTĚTI PŘINÉST?	26
6. ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI	28
6.1. Případové studie – kazuistiky	28
7. ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI	50
ZÁVĚR	51
RESUMÉ	54
ANOTACE	55
SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ	56
SEZNAM PŘÍLOH	58

ÚVOD

Svou práci bych ráda začala vysvětlením, proč jsem zvolila uvedené téma pro bakalářskou práci. Při přemýšlení o vhodném tématu jsem byla rozhodnuta, že musím zvolit téma, které mi bude blízké, a o kterém se chci zároveň více dozvědět.

Během studia si většina studentů hledá cílovou skupinu nebo problematiku, které se bude věnovat více. Každého zajímá jiné odvětví sociální pedagogiky či sociální práce. I když mě tento obor velice baví jako celek, tak některé jeho odvětví mě přece jen zajímají více. Od začátku jsem věděla, že můj zájem bude směřovat k dětem. Práci s dětmi považuji za velice perspektivní s mnohdy bezprostředními výsledky, což člověku potom dodává ještě větší motivaci k práci v dané oblasti.

Jelikož mi bylo téma rozvod a děti nejbližší z dalších zvažovaných, nakonec jsem vybrala tuto možnost. Jen bych se chtěla zmínit, že moji rodiče jsou také řadu let rozvedeni, a to bude také jeden z důvodů, proč se mě toto téma blíže dotýká. Rozvody jsou všeobecně rozšířená skutečnost a rozhodně ne ojedinělá. Rozvedených manželství nebo právě se rozvádějících manželství je velice mnoho, proto si myslím, že toto téma je stále aktuální. Vlastně ve svém okolí znám jen velmi málo mých vrstevníků, kteří by nepocházeli z rozvedeného manželství. Nejde jen o samotný rozvod, ale také o to, jaké události s sebou rozvod přináší. V této práci se zaměřím na situaci, a to především situaci dětí, po rozvodu.

Jelikož je téma týkající se rozvodů velmi rozsáhlé a obsáhlo by stovky možná tisíce stran, zúžila jsem okruh problematiky na společnou a střídavou péči.

V této práci seznámím čtenáře s problematikou uspořádání porozvodové péče o nezletilé děti a ve druhé části prostřednictvím kazuistik nastíním, jak může takové rodinné uspořádání fungovat. Přestože je možnost dítě vychovávat ve společné či střídavé péči uzákoněna již několik let, je stále nejčastějším rozhodnutím soudu svěřeno dítě do výhradní péče jednoho rodiče.

Téma *následky rozvodů rodin s nezletilými dětmi – střídavá a společná péče* jsem si vybrala záměrně. Mám sice obavy o dostatečné množství pramenů, protože tento druh porozvodového uspořádání je relativně nový, ale výše uvedené téma je pro mne velice zajímavé.

V první řadě popíši co to vlastně střídavá a společná péče rodičů je, ukáži čtenářům výhody, ale také nevýhody tohoto porozvodového uspořádání popř. zmíním

jaké dopady to může mít na děti či rodiče. Pomocí praktické části ukáži, jak střídavá či společná výchova po rozvodu, funguje.

V teoretické části nejdříve objasním pojem „rozvod“, dále se zaměřím na porozvodové uspořádání jako takové. Rozeberu jednotlivé typy porozvodového uspořádání včetně překážek i kladů daného porozvodového uspořádání. Aby dané uspořádání po rozvodu fungovalo tak jak má, měly by se vytvořit určité podmínky, které umožní rodičům realizovat jejich rozhodnutí. S tím souvisí i to, že si rodič najde nového partnera – může i nemusí nastat problém ...o tom se také v této práci krátce zmíním. Upozorním také na důležitost role otce ve výchově dětí. Podle mého názoru, je role otce v rodině a zvláště ve výchově dítěte, nepostradatelná stejně tak, jako role matky.

Domnívám se ale, že společná či střídavá péče může být mnohdy lepším řešením pro všechny zúčastněné než svěření do péče jednoho rodiče, což se u nás ve většině případů děje. Naopak je mnoho případů, kdy je společná či střídavá péče naprosto nevhodná a musí se pečlivě zvážit kdy se rozhodnout tak či onak. Nejde jen o „pouhý“ rozvod, ale o budoucí výchovu dětí, které neshody rodičů mohou poznamenat více než si uvědomujeme.

Co se týká praktické části, tu bych věnovala také společné a střídavé péči. Použiji zajímavé kazuistiky, které jsem měla možnost získat díky spolupráci pracovníků oddělení péče o dítě uvedených městských částí. Proč jsem si vybrala zrovna kazuistiky pro praktickou část? Myslím si, že je to vhodný způsob, jak ukázat funkčnost střídavé a společné péče v praxi. Domnívám se, že pokud dojde k rozhodnutí o svěření dítěte do střídavé či společné péče, tak toto uspořádání funguje dobře a ve výchově dítěte není po této stránce mezi rodiči již problém.

Cílem mé práce je tedy upozornit na možnost využití dalších možností porozvodové péče o děti kromě výhradní péče jednoho z rodičů, zdůraznit nezanedbatelnou roli otce ve výchově dítěte a pomocí kazuistik ukázat, jak střídavá nebo společná péče v praxi funguje.

Nebude pro mne lehké zpracovat uvedené téma, jak si představuji, ale zkusím se s tímto tématem vypořádat co nejlépe, aby bakalářská práce byla přínosem jak pro mne, tak pro ty, kteří ji budou číst.

1. ROZVOD

Rozvody mění životy dětí. Rozvrat rodiny je rovněž považován za příčinu mnoha znepokojujících sociálních problémů.

Rozvod či rozpad rodiny patří mezi velmi těžká období rodiny. V dnešní době si mnoho lidí řekne, že rozvod je přece běžná věc, tak proč z toho dělat takovou tragédii, ale čím si vysvětlíme například to, že ve srovnání s generací našich prarodičů je v současné době rozvedeno mnohem více manželství?

Touha dospělých po svobodě je příliš často v rozporu s potřebou stability, zázemí a harmonie jejich dítěte.

Rozvodem jako takovým se zabývat nechci, ale objasním některé pojmy, které se zdají být pro dané téma důležité.

Pro dítě je rodina velice důležitá. Poskytuje dítěti zázemí a pokud funguje, tak přispívá k správnému psychickému a emočnímu rozvoji dítěte. Dítě v rodině uspokojuje své základní psychické potřeby. Tento proces není pouze jednostranný, ale probíhá ve dvou směrech: rodič → dítě

dítě → rodič (Matějček, Z., 1994:25)

Uspokojování základních duševních potřeb dítěte je velmi důležité z hlediska zdravého duševního vývoje dítěte. V případě neuspokojování potřeb dochází ke vzniku deprivace dítěte, které se může významně podepsat na jeho dalším duševním vývoji.

Pět základních duševních potřeb dítěte (Matějček, Z., 1994:25,26)

- * Potřeba náležitého přísunu podnětů zvenčí – aby dítě ve svém vývoji a učení dělalo pokroky (vývojová stimulace).
- * Potřeba „smysluplného světa“ – aby se z podnětů staly zkušenosti a poznatky, musí být v podnětech řád a smysl.
- * Potřeba životní jistoty – vše záleží na lidech, kteří dítě obklopují. Bez této jistoty se objevuje úzkost, která se později může projevit agresivním chováním vůči slabším.
- * Potřeba vlastní společenské hodnoty – dítě potřebuje být uznáváno, oceňováno a přijímáno. Díky této potřebě se formuje sebevědomí dítěte.

- * Potřeba „otevřené budoucnosti“ (životní perspektivy) – dítě by mělo k něčemu směřovat, na něco se těšit, o něco se snažit.

1.1 Stádia rozvratu rodiny

Zde se zmíním, jaká jsou stádia rozvratu rodiny, kterými rodina projde než se manželé (dále jen rodiče) rozvedou.

Tři stádia rozvratu rodiny (Matějček, Dytrych, 2002:39)

- * Manželský (rodinný) nesoulad – vznikají manželské rozpory, kde se projevuje snížená schopnost partnerů nacházet vhodné kompromisy či řešení. Takovýto nesoulad je v manželství celkem běžný. V menší části případů přechází manželský nesoulad v manželský rozvrat.
- * Manželský (rodinný) rozvrat – jde o vážnější postižení některých důležitých rodinných funkcí. Zde může nastat přechod v rozvod.
- * Rozvod – je krajní řešení manželského rozvratu a je to formálně právní ukončení manželství. V tomto stádiu vstupují do rodinného života instituce.

Všechna tři stádia jsou určitým způsobem stresující jak pro jednoho, druhého či oba rodiče, tak i pro dítě. Dochází zde k citovému či jinému strádání. Poslední dvě stádia již dítě vnímá výrazněji a je ohrožen zdravý vývoj osobnosti dítěte.

Samotný rozvodový proces je pro dítě velice těžkým obdobím, kdy se vyrovnává nebo se alespoň snaží vyrovnat s novou situací, která pro něho v rodině nastane. Podle Matějčka, Dytrycha (1994:134) je dítě díky rozvodu rodičů vystavováno zvláštnímu druhu psychické zátěže, jejíž důsledky nejsou často včas rozpoznány. Jde o vzorce chování dítěte, které se mohou projevovat v pozdějším věku – ať již v období puberty nebo až na začátku dospělosti.

K tématu rozchodu manželů se mne zaujala následující citace z knihy, kterou jsem na toto téma četla (Franck, D., 1996:87):

„Důležité je, co bude potom. A toto potom záleží hlavně na způsobu, jak se spolu naposled, v okamžiku rozchodu, oba rozloučí. Musí se spolu rozloučit v lepším případě něžně, v horším aspoň elegantně. A pak jít oba svou cestou, nezkřížit si ji, ale jenom se

potkávat, čas od času, spíš radostně než náhodou, sednout si v restauraci k jednomu stolu, do jednoho koutku, a sdělovat si tajemství, jimž mohou rozumět lépe než jiný muž nebo jiná žena, s nimiž budou třeba oba dva sdílet život. Neúspěch nebude tkvět v jejich rozvodu, ale v jejich případném neúspěšném rozloučení. Rozvod je konečným aktem společného života.“

Dále se budu věnovat pouze situaci těsně před rozvodem nebo po rozvodu.

2. KDO MŮŽE MÍT DÍTĚ V PÉČI

V současné době v České Republice platí zákon o rodině č. 94/1963 Sb., který byl několikrát novelizován. Z právních ustanovení, která jsou uvedena v tomto zákoně (č. 94/1963 Sb.) vychází několik možností, jak se rodiče budou nadále na péči o dítě podílet.

Pokud se chtějí rodiče rozvést - podle nové úpravy rodinného práva od roku 1998 (zákon č. 91/1998 Sb.) - musí nejdříve proběhnout tzv. „opatrovnické řízení“ (pouze v případě, že děti, o které se jedná jsou nezletilé – schéma opatrovnického řízení viz příloha č. 1), ve kterém soud schválí dohodu rodičů (vzor dohody rodičů viz příloha č. 2). V případě, že se rodiče nedohodnou, rozhodne o úpravě poměrů nezletilých dětí po rozvodu (popř. i před rozvodem) autoritativně soud. Jakmile nabude toto rozhodnutí právní moci, lze přistoupit k samotnému rozvodu (schéma rozvodového řízení viz příloha č. 3).

V opatrovnickém řízení soud ustanoví dítěti opatrovníka (zpravidla orgán vykonávající sociálně-právní ochranu dítěte), který by měl hájit zájmy dítěte.

Pozornost by se měla zaměřovat však ne na to, kdo bude mít dítě v péči, ale hlavně na to, aby byly optimální podmínky pro porozvodové kontakty mezi dítětem a oběma rodiči. Cílem je co nejvíce omezit negativní dopady na dítě.

Může se stát, že soud dospěje k tomu, že není vhodné, aby některý z rodičů měl dítě svěřené do výchovy a soud může svěřit dítě do výchovy jiné fyzické osobě, do pěstounské péče či může nařídit ústavní výchovu. Budeme se však zabývat situací, kdy jsou rodiče schopni se o dítě postarat a dítě je svěřeno do péče rodičů.

Opatrovnický soud nerozhoduje jen o tom, komu bude dítě svěřeno do péče, ale také o vyživovacích povinnostech a výši výživného, kterými se však v této práci blíže zabývat nebudu.

2.1. Střídavá a společná péče

Střídavá a společná péče je alternativou porozvodového uspořádání péče o dítě. V České Republice jsou tyto možnosti porozvodového uspořádání péče o dítě relativně novou záležitostí. Takové uspořádání se stalo součástí zákona č. 94/1963 Sb. (zákon o rodině) od 1. 8. 1998 díky novele č. **91/1998 Sb.** Střídavá či společná péče umožňuje určitou rovnost ve výkonu rodičovských práv a povinností. Jelikož se na rodičovské odpovědnosti rozvodem nic nemění, je možným řešením, jak zajistit rovné postavení muže a ženy ve výchově jejich dítěte.

„Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.“ (§ 26, odst. 2, zákona č. 94/1963 Sb. zákon o rodině)

Pro otce, kteří nechtějí ze života dětí vymizet jako jen „*ti, kteří platí alimenty*“, je společná a střídavá péče možností, jak činit důležitá rozhodnutí v záležitostech svých dětí.

Přestože nelze toto uspořádání aplikovat ve všech případech, byl to pozitivní krok, díky kterému se otevřela rozvedeným a rozvádějícím se párům lepší možnost jak se aktivně podílet na životě svého dítěte více, než jako ten „*druhý*“ rodič, který vidí dítě jen v omezené době určené soudem.

Podle Warshaka (1996:207) je při rodinném uspořádání (před či po rozvodu) nutné zamezit diskriminaci otců, kteří se chtějí podílet na výchově svého dítěte, ale také se tím zamezí diskriminaci matek, které chtějí, aby se jejich bývalí manželé více podíleli na výchově dětí. Taková diskriminace vzniká právě tím, když je dítě svěřeno do výhradní péče matky – což je zdaleka nejběžnější způsob úpravy poměrů nezletilých dětí pro dobu před a po rozvodu.

2.1.1. Střídavá péče

„Střídavá výchova znamená, že dítě bude svěřeno v určitém přesně vymezeném časovém období do výchovy jednoho rodiče a v dalším časovém období do výchovy druhého rodiče. Soud současně vymezí práva a povinnosti obou rodičů v těchto střídajících se časových úsecích.“ (Holub, Nová, 2000:49)

Tento druh výchovy vyžaduje také schopnost a ochotu společně se domlouvat ve věcech týkajících se dítěte. Dalším předpokladem je přání dítěte žít s oběma rodiči a stejný nebo podobný přístup obou rodičů k výchově dítěte. V takovém případě je také nezanedbatelná vzdálenost bydliště rodičů, aby dítě neměnilo školu či kamarády. Pozitivem je co nejmenší vzdálenost mezi rodiči. Usnadní to rodičům i dítěti život. Není žádoucí, aby dítě kvůli tomu, že bude měsíc u matky muselo dojíždět daleko do školy či různých školních i mimoškolních kroužků (vzor návrhu na řízení o svěřeni nezletilého dítěte do střídavé výchovy rodičů viz příloha č. 4).

„Kritici společné nebo střídavé péče poukazují na to, že děti potřebují stále prostředí. Pravidelná změna je podle nich pro dítě velmi stresující, nechává je v nejistotě kam patří a znemožňuje mu navázat bezpečný vztah alespoň k jednomu z rodičů.“ (www.iustin.cz/diplomka.htm)

V literatuře, ze které jsem čerpala se shodně uvádí, že praxe, i když krátká, ukázala jako optimální časové období jeden měsíc. Což znamená, že o dítě bude jeden měsíc pečovat matka a jeden měsíc otec. Podstatně se tím také zjednoduší vyplácení dávek státní sociální podpory či pomoci v hmotné nouzi, má-li na ně některý z rodičů nárok. Po dohodě je samozřejmě možné určit i delší či kratší časové intervaly.

„Dítě si zvykne žít docela dobře ve dvou různých světech, pokud se mu nepřátelsky nemíchají.“ (Matějček, Dytrych, 1994:144)

Takové rodinné uspořádání představuje vysokou míru spolupráce mezi rodiči. Střídavá péče by se měla zavádět jen v těch rodinách, kde rodiče spolu dokáží komunikovat bez větších konfliktů. Rodiče musí zapomenout na konflikty vyvolané předrozvodovou situací, a pokud mají zájem o střídavou péči, musí se snažit vycházet spolu co nejlépe. Jak ve svém zájmu, tak hlavně v zájmu svého dítěte.

„Svěření dítěte do střídavé výchovy rodičů nesmí být ústupkem jejich vzájemné rivalitě, ale vyjádřením kvalitního a pozitivního vztahu rodičů k dítěti; to předpokládá toleranci, vyspělost a dobrou vůli všech zúčastněných. Rozhodnutí o střídavé výchově nezletilého dítěte by mělo vycházet z jejich společné vůle a dohody, schopnosti spolu komunikovat a spolupracovat a nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů.“
(I. ÚS 48/04)

Výhody střídavé péče

Jednoznačným kladem střídavé péče je vysoká míra spolupodílení se obou rodičů na výchově dítěte. Dítě má stejný kontakt s otcem i matkou, což by měl být předpoklad pro dobrý vývoj dítěte, jelikož jsou součástí výchovy oba rodičovské vzory. Rozvod je pro dítě velice stresující a dítě je ušetřeno traumatu ze ztráty rodiče, protože oba rodiče dítě vychovávají a starají se o něj, což je pro dítě velikým přínosem. Žije ve společné domácnosti jak s otcem, tak s matkou a nestane se to, že jednoho rodiče zná jen povrchně, což může nastat v případě svěření do péče jednoho rodiče.

Rodiče jsou také stále s dítětem a mohou mu být kdykoliv oporou. V životě dítěte jsou situace, které chce raději řešit s matkou, nebo naopak s otcem, ale předpokladem pro to, aby se dítě mohlo na rodiče spolehnout je dobrý a blízký vztah.

Jelikož je podle statistik zvykem ve většině případů svěřit dítě do péče matky, poskytuje střídavá péče otcům možnost spolupodílet se na výchově svého dítěte stejnou měrou a udržovat s dítětem plnohodnotný vztah.

Střídavá péče je také „spravedlivá“ a pokud v praxi takové uspořádání funguje, mohou mít rodiče dobrý pocit, že se na výchově dítěte opravdu oba spravedlivě podílejí.

Nevýhody střídavé péče

Děti by pro svůj vývoj měly mít stálé prostředí, aby měly pocit bezpečí a jistoty. Střídání prostředí a domácností by mohlo mít na vývoj dítěte negativní vliv. Může se stát, že dítě ztrácí jistotu - pochybuje o tom, kam vlastně patří, kde je doma.

Jak jsem již výše zmínila, problém nastane, pokud rodiče bydlí daleko od sebe nebo dokonce v jiném městě či ještě mnohem dále. Nikdo z rodičů se nemůže jen tak

přestěhovat kamkoli a kdykoli se mu zachce, jako je tomu například u výhradní péče jednoho rodiče.

Není vhodné, aby děti dle stanovených intervalů střídavé péče měnily školu a neměli stále prostředí. Není žádoucí, aby se kvůli střídavé výchově narušovaly sociální vazby dítěte.

Průchová (2002:xii) ve své publikaci uvádí formulaci základních předpokladů pro střídavou péči:

- * Přiměřené osobnostní rysy účastníků.
- * Rodiče a dítě, popř. noví partneři rodičů souhlasí a přejí si takové rodinné uspořádání.
- * Oba rodiče mají byt v přiměřené vzdálenosti a přiměřeně uzpůsobený tomu, aby dítě mohlo docházet stále do jedné školy či zájmových kroužků.
- * Rodiče jsou schopni kooperovat při zajištění potřeb dítěte. (praní, žehlení, platby, trvalé bydliště dítěte apod.)
- * Rodiče snesou zmínky jeden o druhém bez afektů. Totéž platí i pro ostatní osoby z blízkého okruhu rodičů.

Výše uvedené předpoklady jsou však velmi stručné podrobnější a výstižnější se mi zdá následující vymezení podmínek pro úspěšné zvládnutí střídavé péče (<http://www.azrodina.cz/1699-stridava-pece-o-deti-po-rozvodu-ocima-psychologa>, str. č. 4):

- * Přání dítěte žít s oběma rodiči i po rozvodu.
- * Schopnost obou rodičů domluvit se na střídavé péči – důležitý je zde prospěch dítěte. Toto má být vyřešeno před tím, než se o střídavé péči jedná.
- * Schopnost rodičů domluvit se na podobných výchovných principech, které budou uplatňovat ve výchově – zmatek může dítěti způsobit jednání, kdy mu jeden z rodičů něco zakáže a druhý mu stejnou věc toleruje.
- * Neočerňovat jeden druhého před dítětem – o druhém rodiči mluvíme vždy v dobrém, případné konflikty je vhodné vyřešit spolu, ne prostřednictvím dítěte.

- * Umět společně komunikovat o věcech, které se týkají dítěte – nebát se setkat se svým bývalým partnerem, mluvit o tom, co se týká dítěte. Předávat si zkušenosti s dítětem během pobytu u jednoho z rodičů.
- * Zachovávat podobné výchovné postupy a stereotypy pro dítě u matky i u otce – samozřejmě vytyčit ty nejzákladnější, které oba rodiče uplatňují na dítěti.
- * Pravdivě informovat druhého rodiče o tom, co se stalo dítěti v době pobytu u jednoho z rodičů – např. nemoc dítěte, špatné výsledky ve škole,...
- * Rodiče by měli být před dítětem pravdomluvní – neříkat pouze část či nepřekrucovat pravdu. Od dítěte také očekáváme, že bude pravdomluvné. Sami bychom se měli činit to, co očekáváme od druhých.
- * Rodiče by se měli navzájem tolerovat a respektovat.
- * Rodiče by měli umět v době, kdy u nich dítě je, využít chvíle spolu s ním a starat se o něj, věnovat mu čas, užívat si to – v rámci střídavé péče si může rodič lépe rozdělit a naplánovat čas a může mít tak v době pobytu dítěte víc času pro něj. Dobu, kdy je dítě u druhého rodiče může zase rodič využít pro sebe.
- * Rodiče by neměli soutěžit o lásku dítěte – kupováním drahých dárků či jiným podplácením dítěte.
- * O výchovných problémech by měl mluvit rodič nejprve s druhým rodičem – po vzájemné rozmluvě a po tom, co se rodiče shodnou na výchovném principu, by mělo být informováno dítě.
- * Pokud žije rodič s jiným partnerem, nemá vnučovat dítěti hned postoje a názory tohoto partnera – dítě se s ním musí nejprve nenásilně seznámit. Musíme brát v úvahu, že toho partnera si vybral rodič a ne dítě.
- * Důležitou roli hraje také to, jak umí rodič tuto celou situaci prezentovat příbuzným – příbuzní mají respektovat to, pro co se rozhodl rodič.

Většina z výše uvedených bodů by měla být uplatňována nejen ve střídavé výchově, ale ve výchově dětí obecně.

2.1.2. Společná péče

„Nastane v případě, že rodiče jsou sice rozvedeni, ale zůstávají spolu nadále v určité formě společného soužití. Zde nastává trochu jiná situace než u péče střídavé. V praxi to znamená, že soud nerozhodne o svěření dítěte do výchovy jednomu z rodičů, ale poměry dítěte zůstanou stejné jako před rozvodem. Například společně bydlí, společně hradí část svých potřeb a zejména společně pečují o dítě. Dělí se o jeho materiální zajištění i zabezpečení jeho školních i mimoškolních aktivit, vzdělávání i volného času.“ (<http://www.iustin.cz/diplomka.htm>). Dokáží se na věcech týkajících se dítěte dohodnout.

Rodiče, i když se rozvádějí, jsou mnohdy nuceni kvůli nepříznivé finanční či bytové situaci, bydlet stále spolu v jedné domácnosti. Může to být otázka několika týdnů, měsíců, ale v některých případech i let. Když oba rodiče bydlí spolu, je zde velká pravděpodobnost, že se budou chtít nadále o dítě spolu i starat. Samozřejmě nemusí to být pravidlem, protože pokud spolu rodiče bydlí, neznamená to, že jsou schopni se dohodnout. Sama jsem viděla případy, kdy se dva manželé rozváděli a byt si rozdělili dá se říci na dva. Měli klíče od pokojů a každý žil vlastní život. Co se týká dětí, tak ty měla do péče svěřeny matka.

Společnou výchovu nezletilého dítěte mohou zvolit i rodiče, kteří spolu nebydlí, ale v takovém případě je nutná maximální spolupráce rodičů. Pokud mají rodiče dítě ve společné péči, měli by hradit potřeby dítěte společně, a to v případě jiného bydliště může být hůře proveditelné. Členům rodiny již chybí vzájemný bezprostřední kontakt.

Pokud je zde ale vůle rodičů domluvit se a dítě nadále spolu vychovávat a podílet se finančně rovnoměrně na výdajích a nákladech týkajících se dítěte, je to jeden z dobrých předpokladů, aby společná výchova fungovala.

Pokud mají rodiče i po rozvodu dobrý vztah, pak taková alternativa může fungovat a pro dítě může být velmi dobrá.

Myslím si, že tato alternativa se volí spíše u rodin se staršími dětmi. Rodina už má zaběhnutý určitý systém, který všem členům rodiny vyhovuje.

I když se zabýváme především rozvodem, tak společná výchova se výhradně rozvodu týkat nemusí. Takové rodinné uspořádání si mohou zvolit i rodiče, kteří spolu žijí bez uzavření sňatku.

„Z poznatků z praxe vyplývá, že řada nesezdaných rodičů, popř. i rodičů po rozvodu jejich manželství, zůstává i nadále v určité formě společného soužití: společně bydlí, společně uhrazují část svých potřeb a zejména společně pečují i nadále o své nezletilé dítě.“ (Holub, Nová, 2000:49)

Předpokladem společné péče je hlavně to, že si oba rodiče musí uvědomit, že se budou na výchově svého dítěte podílet přibližně stejnou měrou. Samozřejmě rodiče si mohou povinnosti rozdělit podle toho jak komu co vyhovuje. Matka bude například vedit dítě do školy a ze školy a otec se bude dítěti věnovat při psaní domácích úkolů nebo doprovázet dítě k lékaři apod.

Ale nemělo by dojít k tomu, že jeden z rodičů bude dělat vše a druhý třeba jen poskytovat finance. V takovém případě by už byla vhodnější výhradní péče jednoho rodiče. Pokud bude péče rodičů nevyvážená nebo pokud bude v rozporu s původní dohodou rodičů, tak bude docházet k nežádoucím konfliktům mezi oběma rodiči a dítěti to rozhodně neprospěje.

Společná péče tak vyžaduje oproti střídané výchově mnohem lepší vztah s bývalým partnerem, protože u střídané výchovy dítě má třeba měsíc bývalý partner a vy ho vidět nemusíte, ale u společné péče ho vídáte každý den a každý den se s ním musíte dělit o různá rozhodnutí týkající se dítěte. Takové uspořádání vyžaduje vysokou míru trpělivosti, tolerance a samozřejmě také času, který se dítěti musí věnovat podle potřeby.

Výhody společné péče

Výhodou je každodenní kontakt dítěte s oběma rodiči. Dítě může být vyňato z rozvodových sporů rodičů. Zůstane mu pocit, že „*má*“ oba rodiče, a že se oba o něj stejnou měrou zajímají. Rodiče jsou s dítětem prakticky každý den a nedochází k tomu, že by dítě rodiče vidělo jen v určitých intervalech, nebo pouze v určitých dnech.

Veškerá tíha rodičovské zodpovědnosti nespadá pouze na jednoho rodiče, ale je rovnoměrně rozdělena mezi oba rodiče. Jak matka, tak i otec mají stejné možnosti: pracovat, mít koníčky, být ve styku se svým dítětem apod.

Finanční stránka ve výchově dítěte není nejdůležitější, ale není zanedbatelná, pokud se však o potřeby dítěte dělí rodiče společně, je to pro oba jednodušší a nemusí tak slevovat ze svých standardů potažmo ze standardů dítěte. Stejně tak je to s časem.

Rodiče se na čase tráveným s dítětem dohodnou a nedochází k tomu, že je dítě s jedním rodičem dennodenně a s druhým rodičem jen jednou týdně, nebo týden v kuse apod. Stejně tak rodiče nemusí přehodnocovat čas, který mají vymezený pro své aktivity (zaměstnání, zájmové činnosti, přátelé,...).

Pokud společná výchova funguje, tak dítě není jako mezi dvěma mlýnskými kameny, rodiče navzájem neštvou dítě proti sobě a nepomlouvají se. Fungující společná péče může být výhodou pro všechny členy rodiny. Dítě má oba rodiče stále při sobě, rodiče zase nemusí zásadně měnit každodenní program nebo životní styl. Vše zůstává v zaběhnutých kolejích a partnerský rozvrat neobráťí životy všech naruby.

„ Dítě přivedli na svět společně, jsou za něj tedy společně odpovědni a rozvodem se tyto skutečnosti nemažou.“ (Warshak, 1996:160)

Nevýhody společné péče

Často se stává, že má žena ve výchově dítěte rozhodující slovo. Střídaná péče může pro ni znamenat, že ztrácí své výhradní postavení ve výchově dítěte, které v rodině v mnoha případech zastává. Musí se na všech rozhodnutích podílet s bývalým partnerem a respektovat jeho výhrady, připomínky či návrhy. Rodiče se navzájem dělí o rodičovskou autoritu. Rodiče se musí také navzájem respektovat, což je někdy těžké i za manželství, natož po rozvodu.

Problém také může nastat, když si jeden či oba rodiče najdou nového partnera, který bez ohledu na to, zdali by s nimi bydlel nebo ne, může ovlivňovat výchovu dítěte, což se nemusí líbit druhému rodiči.

Jeden z bývalých partnerů může také toto uspořádání využít k tomu, aby se snažil udržet si svého bývalého partnera, nebo dokonce dosáhnout usmíření. K tomu by ale neměla být tato možnost využita. Hledět by se mělo především na zájem dítěte.

„Společná péče není nic snadného. Je těžké začít a je těžké vytrvat.“ (Warshak, 1996:171)

V knize, kterou věnoval Warshak porozvodové péči můžeme najít tabulku, kde ukazuje, za jakých okolností společná péče funguje a za jakých okolností nefunguje. Tato tabulka se velice hodí jak pro výchovu společnou, tak i pro péči střídavou.

Společná péče o děti po rozvodu: kdy funguje a kdy ne (Warshak, 1996:172):

„Přestože se máme ještě mnohé co učit o předpovědích fungování společné péče, znalci se shodují, že úspěch společné péče závisí na řadě faktorů.“

Společná péče nejlépe funguje když:

- Oba z rodičů jdou přesvědčeni, že ten druhý je pro děti důležitý,
- Oba z rodičů jsou přesvědčeni, že ten druhý je také dobrý rodič,
- Rodiče žijí blízko sebe, či spolu
- Děti samy takovou společnou péči chtějí,
- Rodiče mají ke společné péči příznivý postoj,
- Jeden rodič řádně dodržuje své finanční závazky vůči druhému,
- Rodiče vzájemně spolupracují,
- Rodiče jsou flexibilní,
- Rodiče mají slušnou úroveň komunikace,
- Rodiče nezatahují děti do svých konfliktů.

Společná péče většinou selhává, když:

- Jeden rodič se o děti nemůže přiměřeně starat,
- Jeden rodič je zjevně proti takovému uspořádání,
- Místa, kde rodiče žijí po rozvodu, jsou od sebe dosti vzdálená,
- Rodiče vůči sobě pociťují silné nepřátelství i přes pokusy o zprostředkování,
- Rodiče používají děti proti sobě jako pěšáky ve válce.

„Rozvodová situace téměř vždy přináší pocity zklamání, křivdy, ublížení, někdy až nenávisti mezi rodiči. Pro rozhodnutí o střídavé nebo společné výchově je nezbytné, aby tyto vztahy mezi rodiči byly již překonány. Je velmi nutné, aby rodiče dokázali spolu komunikovat, spolupracovat, aby si byli vědomi nepostradatelnosti a důležitosti druhého rodiče pro výchovu dítěte.“ (Holub, Nová, 2000:50)

2.2 Svěření do péče jednoho rodiče (výhradní péče)

I na tomto řešení se mohou rodiče dohodnout, pokud se nedohodnou, volí tuto variantu sám soud, a to velice často. Podle mého názoru je tento způsob úpravy výchovy po rozvodu nejčastější z výše uvedených.

Buď je dítě svěřeno do péče otce (což je relativně méně časté), nebo je dítě svěřeno do péče matky. Pokud se rodiče dohodnou, tak přesné dny a hodiny styku dítěte s druhým rodičem stanoveny nejsou. Za předpokladu, že se rodiče nedohodnou soud stanoví styk s druhým rodičem, který probíhá podle stanovených pravidel a časového rozvrhu.

Děti chtějí vědět, že i když budou žít jen u jednoho rodiče, tak i druhého budou vidat často. Musí mít pocit, že to chtějí i rodiče, jinak se mohou cítit nechtěně.

„Zájmem dítěte je nepochybně, aby bylo v péči toho z rodičů, který uznává roli a důležitost rodiče druhého v životě dítěte a je přesvědčen, že i ten druhý je dobrým rodičem.“ (I. ÚS 48/04)

Občas se stává, že je dítě po návštěvách u svého rodiče nuceno druhému rodiči vyprávět, jak probíhala návštěva, co kdo říkal, jak se otec choval apod. Dítě potom vidí negativní reakce vyslychajícího rodiče a má z toho špatný pocit. Může se stát, že za těchto okolností, pokud se opakují často, přestane mít dítě zájem chodit navštěvovat rodiče, se kterým se vidí méně, aby předešlo vyzvídání. Taková reakce může být špatně vysvětlena a rodič si myslí, že dítě k tomu druhému nechce chodit. „Když navíc ten, kdo se ptá, dává najevo, co chce slyšet, dostává se dítě do situace ještě nepříznivější a tísnivější.“ (Matějček, Z., 1994:88)

Rodič, který má dítě ve své výhradní péči, by neměl dítě popouzet proti svému bývalému partnerovi. Dlouhodobě popouzené a psychicky manipulované dítě se stává objektem patologických projevů - je mu vštěpováno, že vše, co s druhým rodičem

souvisí, je špatné. Dítě je na popouzejícím rodiči závislé a postupem času se může stát, že druhého rodiče zcela nebo částečně zavrhne. Pokud některý z rodičů záměrně vyvolá „syndrom zavrženého rodiče“ (viz příloha č. 5), dopustí se tím vážného pochybení ve výchově dítěte, což může v budoucnosti znamenat vážné dopady na psychiku dítěte.

Výhody svěřením do péče jednoho rodiče

Protože v drtivé většině je dítě svěřeno do péče matky, budu následující charakteristiky uvádět spíše ve vztahu k situaci, kdy je žena tím rodičem, kterému je svěřeno dítě do výhradní péče.

Oba rodiče tímto uspořádáním získají určitou svobodu. Každý z nich se může odstěhovat kamkoliv jen chce, třeba i do jiného státu. Otec získá svobodu tím, že na dítě platí pouze alimenty a mnohdy si myslí, že je to asi dostatečná pomoc matce i dítěti k normálnímu životu.

Pokud jsou rodiče ve fázi rozvodu, nebo krátce po rozvodu, tak ve většině případů, nemají potřebu se vídat příliš často, nebo dokonce spolu nějakým způsobem komunikovat. Někdy si navzájem i ubližují, tak je pro ně co největší vzdálenost od bývalého partnera vysvobozením. Svěřením do výhradní péče jednoho rodiče jim může zabezpečit relativní svobodu od toho druhého, a tím i od případných sporů.

Nevýhody svěřením do péče jednoho rodiče

Po odstěhování otce či matky pro ni a dítě vzniká zcela nová situace, najednou je na všechno doma sama. Matka má za dítě plnou odpovědnost, a to každý den a ve všech záležitostech. Už tu není otec, který dítě pohlídá, když si matka potřebuje nakoupit, nikdo nevyzvedne dítě ze školky, když se matka zdrží v práci nebo nikdo nepomůže dítěti s domácími úkoly, když matka nemá zrovna čas. Nastane zde mnoho povinností pro jednoho rodiče.

Ve většině případů, ne-li ve všech musí matka po rozvodu do práce i pokud před tím byla v domácnosti, protože jako samoživitelka není schopna pouze z alimentů či sociálních dávek sebe a dítě uživit.

Matka se dostane do situace, kdy má málo času, protože chodí do práce, vede domácnost a ještě při tom vychovává dítě. To s sebou nese mnoho stresových a vypjatých situací, které mohou mít na matku a potažmo i na dítě nepříznivé dopady.

Scestné důvody žádosti o svěření dětí do péče (Warshak, 1996:76):

- * Zajištění příznivějšího finančního vyrovnání
- * Snaha vyhnout se vyživovacím povinnostem
- * Získání dětí jako nástroje k udržení manželky v manželství
- * Získání dětí jako nástroje k častějšímu kontaktu s manželkou po rozvodu
- * Získání dětí jako nástroje k potrestání manželky
- * Získání dětí jako důkazu vlastní ceny žadatele
- * Získání dětí jako prostředku ke zmírnění pocitů viny za rozvod
- * Získání dětí jako prostředku proti osamělosti

Někdy se rodiče dožadují svěření dítěte do výhradní péče s argumentací, že jsou lépe finančně zabezpečeni, a proto mohou dítěti poskytnout lepší péči a snadněji uspokojit jejich potřeby. S tímto odůvodněním však nesouhlasím. Ve výchově dítěte nehraje nejdůležitější roli finanční situace rodiny, přestože finance jsou neopomenutelnou součástí uspokojování potřeb lidí. Ve výchově je však mnohem důležitější přístup a působení rodičů. S tímto souvisí další nevýhoda svěření do výhradní péče jednoho rodiče. Určení vyživovací povinnosti a výše výživného, které má otec (respektive matka) při svěření do péče jednoho rodiče tomu druhému hradit na potřeby dítěte, není často adekvátní vůči potřebám dítěte. V praxi jsem se často setkala s případy, kdy je otci soudem stanovena výše výživného často v řádu stokorun. V tomto případě není výše výživného v žádném případě adekvátní, aby pokryla potřebnou část na výdaje spojené s potřebami dítěte. Dotčení otcové často nechtějí výživné ani platit s tím, že ho matka využívá ve svůj prospěch a ne ve prospěch dítěte a rodiče záměrně vyvolávají soudní spory o výši výživného. Otcové někdy mývají také mylnou představu, že platbou výživného končí jejich podíl na péči o dítě a na ostatních výdajích či jiných potřebách dítěte se odmítají podílet.

2.2.1. Úprava styku rodiče s dítětem

Úprava styku rodiče s dítětem se uskutečňuje pouze v případě, že je dítě svěřeno do péče jednoho rodiče. K úpravě styku dítěte s druhým rodičem se podle zákona o rodině přistupuje, pokud se rodiče společně na tomto tématu nedohodnou.

„Rodiče se o styku s dítětem mohou dohodnout a tato dohoda nepotřebuje schválení soudu.“ (§ 27, odst. 1, zákon č. 94/1963 Sb. zákon o rodině)

Pokud je dítě svěřeno do výhradní péče jednoho rodiče, tak ne vždy se dokáží rodiče dohodnout na styku rodiče (který nemá dítě v péči) s dítětem. Aby se předešlo nekonečným hádkám rodičů na tohle téma, tak soud styk rodičů s dítětem upraví.

„Soud však styk rodičů s dítětem upraví, vyžaduje-li to zájem na jeho výchově a poměry v rodině. Bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem, pokud je opakovaně bezdůvodné, je považováno za změnu poměrů, vyžadující nové rozhodnutí o výchovném prostředí.“ (§ 27, odst. 2, zákon č. 94/1963 Sb. zákon o rodině)

Soud touto úpravou sleduje hlavně to, aby dítě mohlo být co nejvíce ve styku se svým rodičem. Dítě i nadále potřebuje péči obou rodičů a nemělo by se žádnému z rodičů odcizit. Tím se zabrání nepříznivému působení na psychickou a emoční stránku dítěte.

Jak jsem již uvedla, dítě je ve většině případů svěřeno při rozvodu rodičů do výchovy matce. Otec do své péče mohl dítě dostat pouze pokud u soudu dokázal „neschopnost matky“ dítě vychovávat. Díky novele zákona o rodině z roku 1998 otcům svítla naděje, že se budou moci mnohem více podílet na výchově svých dětí a neztratit s nimi důležitý kontakt.

„Jestliže je to nutné v zájmu dítěte, soud styk dítěte s rodičem omezí nebo jej i zakáže.“ (§ 27, odst. 3, zákon č. 94/1963 Sb. zákon o rodině)

K takovému opatření se podle mého názoru přistupuje až v krajním případě. Důvodem omezení nebo zákazu styku dítěte s rodičem může být podle Holuba a Nové (2000:57) např. ohrožení tělesného a duševního zdraví nezletilého dítěte či v důsledku jiných skutečností, které mají zásadní negativní vliv na zájem dítěte v nejširším smyslu.

Omezení styku dítěte s rodičem znamená, že se prodlouží intervaly mezi návštěvami s rodičem, který nemá dítě v péči nebo návštěva dítěte a rodiče se koná pod dohledem jiných osob.

Omezení a zákaz styku jsou zvláštním druhem omezení výkonu rodičovské zodpovědnosti. Podle Holuba a Nové (2000:57) lze § 27, odst. 3, zákona č. 94/1963 Sb. zákon o rodině, použít jako krajní opatření a zpravidla po výslechu znalce - lékaře a psychologa.

Pokud oba rodiče mají o výchovu dítěte zájem, je pro dítě nejlepší udržovat kontakt s oběma rodiči a vždy je lepší, když se rodiče na styku s dítětem a výchovných poměrech dítěte dohodnou, ale ne vždy je to možné.

Když dojde k opatrovnickému soudu a má být schválena dohoda rodičů, či má dojít k určení podoby rodinného uspořádání a rozdělení péče o dítě soudem, je neopomenutelné o navrhovaných uspořádáních hovořit i s dětmi, aby se zjistily jejich názory a pocity. Samozřejmě v úvahu bereme věk dítěte.

Níže uvedu přehlednou tabulku, kde se můžeme přesvědčit, že většina rozvodů se dotýká nezletilých dětí a drtivá většina těchto dětí je svěřena do výchovy matce. Výzkum je uveden k roku 1973 v porovnání s rokem 2000. (Bakalář, 2002:51)

Tabulka 1 *Ukazatel „rozvody podle počtu nezletilých dětí“*

rok	rozvody				děti svěřeny					
	všechny	bez dětí	s dětmi	počet dětí	matce	%	otci	%	jiné osobě	%
1973	25 271	8628	16 643	24 083	36 437	89,8	2425	6,0	1675	4,1
2000	29 704	10 637	19 067	28 201	52 767*	89,6	4565	7,7	1576	2,7

* Počet dětí svěřených do výchovy rodiče v daném roce je vyšší než počet dětí z manželství rozvedených v tomto roce. Rozhodování o výchově se totiž navíc týká i odvolacích případů z minulých let, rozhodnutí o návrzích na změnu výchovy apod.

Důležité je uvědomit si, že pojem rodičovství nesouvisí s tím, jestli rodič se svým dítětem bydlí, důležité je, aby se rodiče i jako rodiče chovali, ne jen tak vystupovali. To, že se dvojice rozvede nebo rozejde, ještě nemusí znamenat „ztrátu“ dítěte. Naopak je potřeba, aby dítě mělo nablízku oba rodiče!

V době kolem rozvodu nastává spousta nevyhnutelných změn a další jsou velmi pravděpodobné. Čím více důvěrně známých věcí v životě dítěte zůstane, tím lépe. Dítě by mělo dále žít ve svém původním prostředí a rodiče by se k němu měli chovat stejně. Pro rodiče je důležité vyrovnat se se situací rozvodu co nejlépe, aby se mohli soustředit především na dítě a nepoužívat dítě jako prostředek pomsty partnerovi. Pokud se eliminují změny, dítě snáší obecně rozchod rodičů lépe. Dítě je schopno si na novou situaci zvyknout, ale je potřeba mu dát dostatek času (jak říci dětem o vašem rozhodnutí ve věci porozvodového uspořádání viz příloha č. 6).

3. ROLE OTCE V RODINĚ

Přestože hlavním tématem práce je střídavá a společná péče o nezletilé dítě, nemohla jsem nepřipomenout důležitou roli otce v rodině. Často dochází k mylnému názoru, že matka dokáže plně nahradit roli otce ve výchově dítěte, s tímto názorem se však neztotožňuji.

Proč je vlastně otec v rodině důležitý? „Otcové jinak než matky na dítě mluví, jiné věci nosí do bytu, na jiné programy se dívají v televizi, jinak berou dítě za ruku a do náručí, něco jiného jim ukazují a jiným způsobem se smějí . . .“, (Matějček, Z., 1994:51)

„Není biologického a psychologického důvodu, proč by nebyli muži schopni postarat se přijatelně i o velmi malé dítě.“ (Matějček, Z., 1994:52)

Každý z rodičů vnáší do života rodiny něco jiného. Každý člověk se chová v určité situaci jinak, což může být přínosem pro všechny zúčastněné. Pokud je v rodině pouze jeden rodič, tak není nikdo, kdo by oponoval, kdo by poradil. Nikdo není vševědoucí a nikdo nemá vždy pravdu. Pokud jsou v rodině oba rodiče, tak už jen vzájemná interakce rodičů je určitým přínosem pro formování osobnosti dítěte.

Podle Bakaláře (2002:131) v rodině probíhá proces „triangulace“. Tento proces probíhá mezi matkou, otcem a dítětem. Podstatou triangulace je navázat další citový vztah (k otci), a tím omezit vztah, který je dosud navázán pouze k matce. Je to první krok k tomu, aby dítě později po dosažení zletilosti mohlo vést samostatný citový život. I podle Warshaka (1996) mají děti, které byly vychovávány pouze rozvedenou matkou, intimní problémy, které jsou také způsobeny nadměrnou závislostí dítěte na matce. Když chybí otec v rodině, tak dítě obtížněji dosahuje nezávislosti.

Pokud je dítě svěřeno do výchovy matky, je doba, kterou děti tráví s otcem velice omezená. Dítě otce vidí jen zřídka a ztrácí tak důležitý vztah k jedné z autorit. Vztah dítěte k otci může být natolik narušen, že dítě začne otce brát jako někoho zvenčí, někoho, kdo úplně do rodiny nepatří, někoho, s kým se dítě jen pobaví a zase jde domů. Podle mého názoru takový vztah směřuje k tomu, že dítě ztrácí respekt a úctu, kterou by mělo k rodiči mít.

Podle Bakaláře (2002:141) se u dětí, které pochází z rodiny bez otce zvyšuje pravděpodobnost vzrůstu trestné činnosti u mladistvých, závislosti na alkoholu a na drogách, těhotenství u nezletilých, promiskuita, vzdor vůči pravidlům, normám a zákonům.

Pokud je to jen trochu možné, tak vzorem pro dítě by měli být oba rodiče. Rodiče by si měli být vědomi také toho, že ve výchově dítěte mají stejná práva a povinnosti. Žádný z rodičů by se neměl snažit dostat pryč toho druhého ze života dítěte, protože následky za to nestojí.

4. KDYŽ SI RODIČ NAJDE NOVÉHO PARTNERA

Je více než pravděpodobné, že si rodiče časem najdou nové partnery, kteří nějakým způsobem budou do života dětí i rodičů zasahovat. Pokud si jeden z rozvedených rodičů přivede domů nového partnera nebo si ho i vezme za manžela či manželku, je to určitý zásah do rodinného systému. Neznamena to, že je to nutně zásah negativní, ale dítě to tak často může zpočátku vnímat. Může se stát, že se dítě od svého rodiče odvrátí a bude mu klást za vinu rozpad rodiny. Dítě také může začít „nového člena“ rodiny nenávidět, aniž by ho poznalo. Je důležité, aby rodiče s dítětem komunikovali.

Rodiče nesmí na dítě spěchat a už vůbec ho do něčeho nutit. Rodič by neměl dítě přesvědčovat o dobrých kvalitách nového partnera, je důležité, aby si dítě udělalo „obrázek“ samo a necítilo se tak, že mu někdo něco vnucuje. V takovém případě by to mohlo vyvolat v dítěti odpor a odmítání nového partnera rodiče.

„Nový člen“ rodiny by se měl snažit poznat systém rodiny, do kterého vstupuje. Neměl by se snažit získat si dítě uplácením, nebo podbízením se. Dítě potřebuje čas, aby „nového člena“ rodiny poznalo.

Podle Matějčka (1994) přijímají nového partnera rodiče lépe mladší děti a nového partnera matky přijímají lépe děvčata než chlapci. Nejvíce problémů s přijetím nového partnera mají děti asi mezi 8-12 lety.

Významným a nezanedbatelným faktorem, který hraje v přijímání partnera důležitou roli, je doba, kdy je „nový člen“ do rodiny uveden - jestli to není brzy po rozpadu manželství. Také je velice důležitý vztah rodiče s dítětem, psychické rozpoložení dítěte (do jaké míry je s rozchodem rodičů smířeno). Roli také hraje osobnost a chování partnera. Nový partner rozhodně nemá nahradit rodiče, který se odstěhoval.

Rodiče by měli dítěti novou situaci vysvětlit, aby dítě ve školce, škole či mezi kamarády a vrstevníky umělo pojmenovat situaci v rodině (jak nového partnera rodiče oslovovat, jakou mu přisoudit roli v rodině, apod.).

Dalším problémem, který se dítěte může dotýkat je příjmení. Jak už se tak v životě stává, matka se znovu vdá a vezme si příjmení po svém novém muži. Najednou se stane, že dítě se jmenuje jinak (pokud dítě nepřijme nové příjmení také, ale s tím nemusí souhlasit vlastní otec nebo samo dítě). Odlišné příjmení matky a dítěte neujde pozornosti lidem v okolí (učitelkám, lékařkám, vrstevníkům, apod.). Může se stát, že se za to bude dítě i stydět nebo se nemusí cítit dobře, když je všem nuceno vysvětlovat,

proč má jiné příjmení než matka. Jako dítěti mi to samotné připadalo zvláštní, když se příjmení matky a dítěte lišilo a zvědavost mi nedala se nezeptat. Tenkrát mě ani nenapadlo, že to může být někomu nepříjemné.

Matka dítěte by si měla uvědomit, že to, co se zdá být pro ni jako samozřejmost nemusí být samozřejmé pro její dítě. Změnu příjmení by měla s dítětem probrat a podle reakce dítěte usoudit, zda je to pro ni vážně tak důležité.

5. CO DOBRÉHO MŮŽE ROZVOD VLASTNĚ DÍTĚTI PŘINĚST?

Důležitým prvkem je to, že může zeslábnout nebo dokonce vymizet nepřátelství mezi rodiči. Vyskytuje se klidnější prostředí pro dítě i rodiče, což působí pozitivně na psychický stav všech zúčastněných. Bohužel to neznamená, že napětí z nevyřešených problémů přestane existovat, ale vztah mezi rodiči se může natolik uklidnit, že jsou schopni o problémech lépe komunikovat.

Stane se, že když se rodiče od sebe odstěhují, tak se zlepší vzájemné vztahy mezi nimi i mezi nimi a dítětem. Vymizí každodenní hádky a nedorozumění způsobené nesouladem mezi povahami a zájmy rodičů.

V mnoha případech je rozvod pro dítě menší zlo než vyrůstat v „rodinném pekle“, způsobeném rozporů mezi rodiči. I když rozklad rodiny s sebou nese mnohá úskalí, může být i přes to pro děti relativně dobrým řešením špatné rodinné situace. Pokud rodiče udržují mezi sebou po rozvodu přátelské vztahy nebo se alespoň respektují, může se dítě cítit spokojenější, než za doby trvání soužití rodičů.

Pokud rodiče prohlašují, že jim při rozvodu či rozchodu jde převážně o dobro dítěte, mají tu nejlepší možnost to dokázat tím, že spolu budou komunikovat a pokusí se spolu vycházet bez větších konfliktů. „Vyhněte se bojům u soudu za každou cenu!“ (Warshak, 1996:175). „Rodiče mají být svým osobním životem a chováním příkladem svým dětem.“ (§ 32, odst. 2, zákon č. 94/1963 Sb. zákon o rodině)

„Rodina by měla znamenat pro dítě základní životní jistotu. To je ten nejlepší vklad, který mu můžeme dát. A je to v naší moci!“ (Matějček, Z., 1994:17). Měli bychom si také uvědomit, že není nad upřímnost v běžném životě, natož ve vztazích mezi nejbližšími.

Ideální pro dobrý vývoj dítěte je, aby dítě vyrůstalo pod vlivem obou rodičů a optimální formou styku rodičů s dítětem po rozvodu je volné pokračování rodinného vztahu. „Manželství se sice rozešlo, ale oba rodiče uznávají, že jejich rodičovství pokračuje, a že je třeba rodičovské vztahy k dítěti zachovat.“ (Matějček, Dytrych, 1994:134). Důležité je zachovat si vědomí rodičovství. Rodičem v žádném případě nepřestaneme být rozvodem nebo rozchodem s partnerem (shrnutí porozvodové výchovy podle Warshaka viz příloha č. 7).

Již v počátcích rodinného rozpadu může velmi pomoci sociální pracovník na příslušném orgánu sociálně – právní ochrany dětí. Rodiče se na něj mohou obrátit

s žádostí o radu v případě rodinné krize. Sociální pracovník pomůže rodině osvětlit možnosti rodinného uspořádání. Může také rodině doporučit využití manželské poradny, psychologa, terapeuta, advokátní kanceláře, mediace apod. – což může být velice užitečné pro lepší komunikaci mezi rodiči a potažmo pak pro dítě.

„Pozitivní zahraniční zkušenosti ukazují, že při využívání rodinné (rozvodové) mediace dochází k redukování konfliktů, k zajištění kontinuity osobních vztahů mezi rodiči a dětmi, k redukování doby pro urovnání konfliktů i snižování společenských a ekonomických nákladů na rozvod.“ (zmocněnec sdružení Spravedlnost dětem, <http://www.blisty.cz/2004/7/14/art18914.html>)

V dnešní době existuje kromě sociálních odborů městský úřadů také množství neziskových organizací, které se zabývají pomocí rodinám v případě různých neshod a rodinných problémů. Poskytují rodinám potřebné poradenství týkající se jak partnerských vztahů, tak dětí a nabízejí pomocnou ruku při řešení rodinných potíží.

Vychovávat dítě znamená vychovávat sebe.

ANGLICKÉ PŘÍSLOVÍ

Děti začínají tím, že své rodiče milují, později je odsuzují a jen zřídka kdy, pokud vůbec, jim odpouštějí.

OSCAR WILDE

6. ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI

V teoretické části jsem uvedla způsoby rodinného uspořádání před a po rozvodu. Popsala jsem „tradiční“ (svěření dítěte do výhradní péče jednoho rodiče) i relativně nové rodinné uspořádání (střídavá a společná péče). Poukázala jsem na výhody a nevýhody každé varianty.

Upozornila jsem na situace, které s rodinným uspořádáním souvisejí, jako je role otce ve výchově dítěte, nový partner rodiče apod.

Pro praktickou část bakalářské práce jsem zvolila případové studie – kazuistiky. Podle mého názoru je kazuistika nejlepším příkladem pro utvoření představy, jak může střídavá či společná péče fungovat v praxi.

V praktické části vycházím ze spisové dokumentace, která mi byla po dohodě poskytnuta k prostudování. Spisy jsou vedeny a uloženy na ÚMČ Brno-střed a ÚMČ Brno-jih.

Jména a příjmení osob, které figurují v kazuistikách jsou z etických důvodů pozměněny.

6.1. Případové studie – kazuistiky

1.

Spisová dokumentace nezletilého Petra Beneše (nar. 2004) je na Úřadu městské části Brno-střed vedena od září 2007, kdy se na ÚMČ Brno-střed bez předvolání dostavila matka nezletilého Jana Jiráková. O možnosti využít služeb ÚMČ Brno-střed, orgánu péče o dítě informovala matku Policie ČR. Z matčiny výpovědi vyplynulo, že od září roku 2006 nevede s otcem nezletilého společnou domácnost, matka odešla ze společného bydliště. Od té doby se rodiče v péči o syna střídali (asi po 15 dnech) podle vzájemné dohody a pracovních povinností matky. Matka je osobou samostatně výdělečně činnou (dále jen OSVČ) v oboru hostinská činnost. Petr Beneš se narodil nesezdanému páru. Otec je v domácnosti (staral se o syna, protože matka pracuje) a pobírá dávky státní sociální podpory.

Matka nyní žije s o rok mladším přítelem a uvádí, že spolu mají dobrý vztah. Otec žije v prostorném bytě 1+1, pochází z rozvedeného manželství a sám je dvakrát rozvedený, oba rodiče otce mají nového partnera. Otec nezletilého Petra má z předchozího vztahu další dva zletilé syny.

Co se týká prarodičů, tak rodiče matky bydlí mimo Brno, matka otce bydlí v Rakousku a otec v Brně. Otec se se svými rodiči moc nestýká. Otec je v evidenci úřadu práce a přivydělává si brigádně.

Matka přišla na ÚMČ Brno-střed, jelikož se potřebovala poradit ohledně vzniklé situace. Dle matky přišel otec v podnapilém stavu s Petrem do matčina zaměstnání, kde došlo k hádce a poté k fyzické potyčce mezi otcem a současným přítelem matky. Otce odtud odvezla policie do nemocnice.

Z jednání s matkou vyplynulo, že nebylo soudně rozhodnuto o výchově syna, proto mají k dítěti oba rodiče stejná práva a povinnosti. Matka nezpochybňovala, že se otec dovede o syna postarat, ale poukázala na možný otcův problém s alkoholem, který pozorovala už v době, kdy spolu vedli společnou domácnost. I po opuštění společné domácnosti viděla matka otce několikrát v podnapilém stavu. Po uvedeném incidentu, má však matka pochybnosti, aby otec zvládl péči o syna. Nechce mu bránit ve styku se synem, ale chtěla by požádat o svěření syna do své výhradní péče. Matka uvádí, že syn od října 2007 na 4 hodiny denně navštěvuje mateřskou školu. Vzhledem k tomu, že je matka OSVČ a v zaměstnání spolupracuje se svým přítelem, může si čas přizpůsobit tak, aby se mohla synovi věnovat.

Matce bylo doporučeno, aby podala návrh k Městskému soudu v Brně na výkon rodičovské způsobilosti.

Na základě pozvání se dostavil na ÚMČ Brno-střed i otec společně s matkou Petra. Otec k incidentu uvedl, že do restaurace přišel s Petrem na oběd, mezi ním a přítelem matky došlo k hádce, kterou vyprovokoval přítel matky a otec na něj hodlá podat trestní oznámení. Potvrdil, že matka opustila společnou domácnost v roce 2006, kdy si našla přítele. Matka uvádí, že již podala ohledně úpravy poměrů ve věci nezletilého Petra návrh na městský soud. Soc. pracovnice projednala s oběma rodiči situaci a rodiče souhlasili, že budou prozatím praktikovat střídavou výchovu po týdnu tak, že k předání syna dojde vždy v pondělí ráno.

Usnesením Městského soudu v Brně (dále jen MS) ze dne 27. 10. 2007 byl OSPOD (orgán sociálně-právní ochrany dětí) ustanoven kolizním opatrovníkem k zastupování nezletilého Petra Beneše v řízení o výkon rodičovské zodpovědnosti. Návrh na soud podala koncem měsíce září 2007 matka s návrhem rozsudku, aby byl syn svěřen do výhradní péče matky a otcí bylo na syna stanoveno výživné.

Otec OSPOD poskytl k založení do spisové dokumentace lékařskou zprávu z napadení přítelem matky nezl., kde jsou popsána zranění, které při potyčce utrpěl, dále doložil kopii trestního oznámení, které na přítele matky podal.

Součástí spisové dokumentace je vyjádření otce proti návrhu rodičovské zodpovědnosti, kde je podrobně popsána rodinná situace. Otec uvádí, že se s matkou znají od r. 1999, kdy začala pracovat v otcově restauraci jako servírka, později otec na matku restauraci bezúplatně přepsal. Oba se v roce 2003 rozhodli pro společného potomka. Partneři nesdíleli stejný názor týkající se svatby, proto k ní nedošlo. V roce 2004 se narodil Petr. Otec uvádí, že se společně s partnerkou starali o syna i o chod restaurace, matka se hodně věnovala práci a otec se častěji věnoval synovi. V létě 2006 vztah matky k otci ochladl a v říjnu 2006 matka oznámila, že má přítele a zanedlouho se k němu odstěhovala. Otec nesouhlasí se svěřením syna do výhradní péče matky a vnímá to jako odplatu za podání trestního oznámení na přítele matky za napadení v restauraci. Při jednání na OSPOD v prosinci 2007 matka uvádí, že není proti střídavé výchově, ale v případě, že se otec nezačne léčit z problémů s alkoholem, bude trvat na svěření syna do své výhradní péče. V prosinci 2007 se matka provdala za svého přítele.

V lednu 2008 dochází k dalšímu incidentu mezi rodiči. Otec má u sebe toho času syna, kdy dle telefonátu s otcem má matka opět podezření na nadužívání alkoholu, proto zavolá do bydliště otce policii a v době zásahu je přítomná před bytem. V bytě s otcem byly další dvě ženy (údajně na hlídání), kterým bylo prokázáno užití alkoholu, otec test nepodstoupil, matka si odvedla syna k sobě. Na základě incidentu matka odmítá střídavou péči. Uvedený incident potvrdila pro OSPOD i policie a v záznamu bylo uvedeno, že i přes to, že otec neumožnil provedení zkoušky na přítomnost alkoholu, byl otec v podnapilém stavu, motal se a moc nekomunikoval.

V lednu 2008 proběhlo u soudu jednání o výkon rodičovské zodpovědnosti. Výsledkem jednání bylo usnesení o ustanovení znalce v oboru psychologie pro vypracování znaleckého posudku o výchovné způsobilosti rodičů, jejich vztahu s Petrem a vhodnosti střídavé výchovy. Jednání bylo odročeno kvůli vypracování znaleckého posudku.

V červenci 2008 při jednání na OSPOD uvádí otec, že má přítelkyni, která za ním dochází jen o víkendy. Otec si přeje mít syna ve své péči z důvodu neuspořádaných podmínek ze strany matky. Popírá problémy s alkoholem. S Petrem se vídá pravidelně dle dohody s matkou. O několik dní později se otec opět dostavil na OSPOD a uvedl, že ho navštívila matka nezl. a měla na sobě modřiny – ztloukl ji její manžel. Matka se

od manžela odstěhovala a bydlí u své známé. Otec má obavy o syna i matku Petra a podává trestní oznámení na manžela matky.

Matka v srpnu 2008 OSPOD sděluje, že má v úmyslu ukončit své současné manželství, jelikož ji manžel zbil. Uvádí, že se zdržuje u kamarádky, kde má se synem k dispozici velký pokoj a hledá si stabilní bydlení. Rodiče Petra spolu lépe komunikují a domluvili se na střídavé péči.

Na OSPOD byl doručen znalecký posudek ze dne 9. 7. 2008, kdy byli vyšetřeni rodiče i Petr.

Ze znaleckého posudku vyplývá, že jsou oba rodiče způsobilí se o syna postarat, došlo k uklidnění jejich vztahu a jsou schopni se na péči o syna domlouvat. Matka si je vědoma, že otci na synovi záleží a souhlasí se střídavou výchovou, která již delší dobu bez problémů funguje.

Začátkem listopadu 2008 se však na OSPOD dostavili oba rodiče k projednání změny situace, kdy již nesouhlasí s dřívějšími stanovisky. Následující den však má proběhnout soudní jednání, proto je důležité vše s rodiči projednat. Matka uvádí, že stále bydlí se svým manželem a pracuje jako OSVČ, manžel matky je nezaměstnaný. Otec vyměnil svůj byt a žije se svou nynější přítelkyní a její dcerou (9 let) v bytě 3+1 v nájemním domě. Otcova přítelkyně je zaměstnána jako zdravotní sestra. Otec pracuje od října 2008 jako OSVČ (zprostředkovatelská činnost).

Matka uvádí zhoršení jednání s otcem – syn za ním nechce jít. Otec s tímto tvrzením souhlasí, ale dodává, že na tom má podíl matka, která dítě ovlivňuje. Rodiče odmítají střídavou péči, oba chtějí syna do své výhradní péče.

V lednu 2009 probíhá na OSPOD jednání s otcem. Nejsou u něj žádné změny, stále pracuje jako OSVČ a žije společně se svou přítelkyní a její nezletilou dcerou. Otec hodnotí komunikaci mezi ním a matkou Petra jako špatnou, také se mu nelíbí nestabilní prostředí, ve kterém matka Petra vychovává. Otec odmítá střídavou výchovu a trvá na svěřením syna do své výhradní péče.

O několik dní později, probíhá na OSPOD jednání s matkou. Matka uvádí, že v současné době žije v bytě společně s manželem, jejich problémy ustaly a mají dobrý vztah. Matka stále pracuje jako OSVČ v oboru hostinská činnost. Matka by chtěla syna do své výhradní péče, ale není proti střídavé péči, naopak by ji uvítala. Později matka OSPOD přiznává, že její současné manželství není harmonické, ale nechce toto řešit u soudu, aby to nebylo pro ni přitěžující okolností vzhledem k rozhodování soudu

v péči o dítě. Pracovnice OSPOD se s matkou dohodla, že si zkusí dát své rodinné poměry do pořádku, aby mohla být navržena střídavá výchova.

Ze spisové dokumentace OSPOD je patrné, že se přiklání ke svěření Petra do střídavé výchovy, jelikož oba rodiče se o syna starají, záleží jim na něm, k oběma rodičům má syn dobrý vztah a rodiče se navzájem respektují, přestože komunikace mezi nimi někdy vážne. Prozatím domluvená střídavá péče doposud fungovala.

Začátkem února 2009 se konalo nařízené jednání u Městského soudu v Brně. K soudu se dostavili oba rodiče. V rámci jednání byla přítomna soudní znalkyně, která vypracovala znalecký posudek ohledně výchovných poměrů v rodině, jako optimální řešení navrhla střídavou výchovu, ale v případě volby jednoho z rodičů se přiklonila k výhradní péči matky. Právní zástupce matky trval na svěření Petra do výhradní péče matky. Otec se přikláněl ke střídavé péči, ale jen v případě, že bude souhlasit matka. OSPOD předneslo svoje stanovisko, kde se přiklonilo ke svěření nezletilého do střídavé péče, ve formě jak probíhala doposud, jelikož takto fungovala.

Na žádost právního zástupce matky došlo k přerušení jednání, aby se mohl poradit s klientkou (matkou Petra). Po delší době došlo k dohodě o střídavé výchově. Jakmile pokračovalo jednání, právní zástupce matky diktoval dohodnuté podmínky, došlo však k neshodám ohledně výše výživného. V návrhu bylo, že si rodiče budou platit výživné navzájem ve stejné výši, to se však nelíbilo paní soudkyni, jelikož matka má skoro dvojnásobnou mzdu jak otec, který má navíc další dvě vyživovací povinnosti. Otec tedy navrhl stanovení společné výchovy, aby si rodiče nemuseli vzájemně hradit výživné. S tímto návrhem právní zástupce matky souhlasil a rodiče uzavřeli dohodu, OSPOD doporučil v zájmu nezletilého dítěte její schválení.

Téhož dne byl vydán rozsudek Městského soudu v Brně, kterým byla schválena dohoda rodičů a nezletilý Petr byl svěřen do společné péče rodičů, výživné určeno nebylo.

2.

Spisová dokumentace týkající se nezletilého Matyáše Dostála (nar. 1997) je na ÚMČ Brno-střed vedena od listopadu 2003, kdy se na OSPOD obrátil otec, jelikož se mezi ním a matkou Matyáše vyskytly problémy.

Jedná se o soužití nesezdaného páru. Otec pracuje jako OSVČ v oboru stavebnictví, matka je studentka vysoké školy. Bydlí společně v domácnosti s rodiči otce. Otec uvedl, že se matka v lednu roku 2003 odstěhovala a v péči o syna se rodiče po týdnu střídají.

Problémem v rodině je situace, kdy se matka špatně snáší s jeho matkou (babičkou Matyáše), matka také pomlouvá otce a křičí na dítě. Otec podezřívá matku z psychického týrání Matyáše a zvažuje podání návrhu na výkon rodičovské zodpovědnosti na soud. Zanedlouho po své první návštěvě však otec opětovně kontaktuje OSPOD, že se stav uklidnil a nechce situaci zatím řešit soudní cestou.

V březnu 2004 se na OSPOD bez předvolání dostavila matka Matyáše, aby se poradila, jak se podává návrh na předběžné opatření. Matka sdělila, že s otcem žili ve společné domácnosti 5 let, ale v lednu roku 2003 se odstěhovala ze společného bytu, který patří rodičům otce. Důvodem byly neshody s rodiči a napadení matky otcem. Syn se jim narodil po roční známosti, otec si matku odmítl vzít. Problémy ve vztahu s otcem trvaly již delší dobu.

Matka nyní žije se synem u svých rodičů v bytě 3+1, kde má se synem svůj pokoj. Matka uvádí, že studuje VŠ a při studiu pracuje jako laborantka. Úpravu výchovy a výživy k nezletilému Matyášovi rodiče nemají, střídají se však v péči o syna po týdnu. Matka se také zmínila, že zpočátku otec trval na společných víkendech (rodiče a syn), což ale vyvolávalo mezi rodiči neshody a hádali se i před synem.

Asi o týden později se na OSPOD dostavil otec. Potvrzuje slova matky ohledně jejich společného vztahu a rozluky a také to, že se v péči o syna po týdnu střídají. Poukazuje však na problémy v rodině matky, kdy matka bydlí u svých rodičů a babička Matyáše (matka matky) má na dítě špatný vliv a dítě žije ve stresu. Otec také vidí problém v jednání s matkou, která je arogantní a nemohou se na podstatných záležitostech ohledně dítěte domluvit. Otec nechce řešit spor soudní cestou, žádá OSPOD pouze o radu. Otec se zmínil, že s Matyášem dochází k psychologce, matka se však sezení odmítá zúčastnit. Psycholožka doporučila otci požádat o provedení

pohovoru Matyáše s OSPOD. Sociální pracovnice otci slibuje, že se telefonicky spojí s psycholožkou.

Začátkem března 2004 Městský soud v Brně ustanovil OSPOD opatrovníkem nezletilého Matyáše k zastupování v řízení o výkon rodičovské zodpovědnosti. Téhož dne bylo vydáno usnesení MS v Brně, že se zamítá návrh matky na vydání předběžného opatření, kterým by byl upraven výkon rodičovské zodpovědnosti a styk otce s nezletilým Matyášem. Soud má za to, že návrh matky na vydání předběžného opatření není důvodný.

Koncem března 2004 se matka dostavila na OSPOD a požádala o sepsání návrhu na úpravu výchovy a výživy Matyáše. Matka OSPOD sdělila, že na otce podala trestní oznámení za fyzické napadení. Dále uvádí, že je situace neúnosná, s otcem se nemůže na ničem dohodnout a syn je ve stresu, má tiky, začal lhát a pomočovat se.

Za několik dní se na OSPOD dostavila také babička Matyáše (matka otce) a uvedla, že matka dítě psychicky týrá, vynucuje si, aby jí Matyáš říkal, že ji má nejraději na světě, matka pomlouvá otce, zakazuje Matyášovi, aby o otci mluvil. Babička poukázala na to, že matka chtěla od otce částku 100 000,- Kč a později milión korun za to, že může syna vídat. Matka se jí zdá psychicky labilní, dokonce dala Matyášovi mince, aby si mohl zahrát na automatech.

Ze šetření OSPOD vyplynulo, že matka i otec mají každý psychologa, kterého se synem navštěvují. Z rozhovoru OSPOD s Matyášem je zřejmé, že ho situace mezi rodiči trápí a vadí mu, když se ho na to stále někdo vyptává.

V březnu 2004 matka ve spolupráci se svým právním zástupcem vyhotovila a podala na MS v Brně návrh na úpravu výchovy a výživy nezletilého dítěte, žádá o svěřeni dítěte do své výhradní péče s povinností otce hradit výživné.

Matka doložila na OSPOD zprávu z března 2004, kterou napsala psycholožka, je zde uvedeno, že je Matyáš posmutnělý ze situace v rodině, proto je vhodná snaha o nápravu vztahů v rodině. Dle zprávy si Matyáš přeje žít znovu s otcem i matkou v otcově bytě, kde má okolo kamarády. Matyáš navštěvuje prvním rokem základní školu a problémy ve škole nemá.

Začátkem dubna 2004 matka při šetření OSPOD v jejím bydlišti uvádí, že je z celé situace nešťastná, byla by i pro střídavou péči, ale s jasně danými pravidly (místo předání, doba střídání), protože komunikace mezi ní a otcem dítěte je špatná.

V dubnu 2004 však došlo opět k rozepři mezi rodiči, a to z důvodu předávání syna, jelikož matka měla s Matyášem naplánovaný víkend a otec jí ho odmítal předat. Matka po tomto konfliktu trvá na svěření syna do své výhradní péče. Právní zástupkyně otce však navrhuje střídavou péči, neboť je na tento způsob Matyáš navyklý. OSPOD se přiklání také k návrhu střídavé péče a doporučuje rodičům mimosoudní dohodu, než bude ve věci vydán rozsudek.

MS v Brně písemně žádá OSPOD o výchovnou zprávu. Ve výchovné zprávě pro MS Brno je popsána celá rodinná situace, v závěru OSPOD nedoporučilo střídavou výchovu vzhledem k neschopnosti rodičů komunikovat mezi sebou a v případě, že se rodiče Matyáše nedohodnou, doporučilo vypracování znaleckého posudku.

V srpnu 2004 otec při jednání na OSPOD uvádí, že s matkou Matyáše prozatím praktikují střídavou výchovu, ke zlepšení komunikace však mezi rodiči nedošlo.

Rodiče si opakovaně jeden na druhého na OSPOD stěžují, že ten druhý nedodrжуje dohody o předání syna. Otec uvádí, že má přítelkyni, kterou však synovi zatím nepředstavil. Matčina přítelkyně již nezletilý zná a otec vnímá nesouhlas Matyáše s matčíným výběrem partnera.

V srpnu 2008 otec podal prostřednictvím své právní zástupkyně na MS v Brně vyjádření k návrhu matky, kde vyjadřuje svůj nesouhlas s návrhem matky o svěření syna do její výhradní péče a pochybnosti o výchovné způsobilosti matky, otec si myslí, že matka syna traumatizuje. Otec žádá o svěření syna do své výhradní péče.

Koncem srpna 2004 proběhlo jednání u soudu. Matka u soudu uvedla, že obdržela rozhodnutí o přidělení bytu 2+kk, který musí opravit na vlastní náklady. Otec se při výslechu u soudu přiklonil k možnosti střídavé výchovy, protože dítě potřebuje oba rodiče. Dále uvedl, že na matku na základě znaleckého posudku, který nechal vyhotovit, podal trestní oznámení. Soudní jednání bylo odročeno na říjen 2004. Na základě srpnového soudního jednání byl OSPOD předložen znalecký posudek z oboru psychologie, který nechal v květnu 2004 vyhotovit otec. Otec se sice na OSPOD o tomto vyšetření opakovaně zmiňoval, předložit posudek však chtěl jen u soudu. Dle znaleckého posudku z vyšetření otce a syna vyplývá podezření na psychické týrání syna matkou, kdy babička (matka matky) toto psychické týrání svým chováním vůči vnukovi

umocňuje. Psycholožka doporučuje doplnit znalecký posudek o vyšetření matky, která se v rámci tohoto znaleckého posudku odmítla nechat vyšetřit. Psycholožka dle provedeného vyšetření otce a syna doporučuje svěření syna do péče otce. OSPOD písemně dotázalo policii, zda otec podal na matku trestní oznámení v souvislosti s vyhotoveným znaleckým posudkem a zároveň policii OSPOD oznámilo podezření vyplývající ze znaleckého posudku, tedy na psychické týrání Matyáše matkou. Dle zprávy policie však otec na matku trestní oznámení nepodal.

V říjnu 2004 se na MS v Brně konalo další jednání, kde matka zpochybnila znalecký posudek, který nechal vypracovat otec. Má podezření, že si jej otec nechal vypracovat na svou žádost a skutečnosti a závěry zde uvedené se nezakládají na pravdě.

V prosinci 2004 MS v Brně ustanovil znalce v oboru psychologie, který je kompetentní k vyhotovení znaleckého posudku.

Rodiče opět několikrát kontaktovali OSPOD kvůli problémům s předáváním syna, stále praktikují střídavou péči. Vzhledem k tomu, že docházelo k opakovaným problémům ve střídání syna, uzavírají rodiče při společném jednání na OSPOD písemnou dohodu o době předávání syna. Matka se již přestěhovala do nového bytu a dle šetření OSPOD je prostředí v novém bytě pro syna vyhovující (stejně jako u otce). Jelikož již došlo k vypracování soudem nařízeného znaleckého posudku, bylo na květen 2005 nařízeno soudní jednání. Dle vypracovaného znaleckého posudku jsou oba rodiče výchovně způsobilí. Znalec (posudek z dubna 2005) poukazuje na problémy v komunikaci mezi rodiči, ale dosavadní péče rodičů, která nese prvky střídavé péče, se znalci jeví pro Matyáše jako efektivní.

V červnu 2005 bylo na OSPOD doručeno vyrozumění policie, že ve věci týrání svěřené osoby matkou nebyl prokázán trestný čin a věc byla v květnu 2005 odložena.

V červnu 2005 proběhlo u soudu další jednání týkající se výkonu rodičovské zodpovědnosti. Matka stále trvala na svěření syna do své výhradní péče s co nejširším rozsahem styku otce s dítětem, ale střídavou péči odmítá s ohledem na špatnou komunikaci mezi ní a otcem dítěte. Matka poukazovala na to, že na předání syna se domlouvají prostřednictvím OSPOD a i to je někdy problém. Otec by preferoval střídavou péči, ale pokud ji matka odmítne, otec trvá na svěření syna do své výhradní péče s co nejširším rozsahem styku matky s dítětem. Znalec, kterého soud pověřil vypracováním posudku, u soudu sdělil, že oba rodiče jsou výchovně způsobilí. Pokud by se však nedomluvili na střídavé péči, doporučil svěřit dítě do péče otce, kterého dle psychologického vyšetření Matyáš preferuje. Znalec poukázal na vhodnost střídavé

péče, jelikož je Matyáš na tento způsob zvyklý a má rád oba rodiče, ale problém vidí v komunikaci rodičů a neshodách při předávání syna. Jednání bylo odročeno na srpen 2005.

V srpnu 2005 se před MS v Brně konalo další jednání. Matka přistoupila na návrh střídací péče a chtěla se s otcem dohodnout, ten však na základě znaleckého posudku a výpovědi znalce trvá na svěření syna do své péče. Otec argumentoval labilitou matky a přáním syna zůstat raději u otce, o čemž se zmínil znalec v srpnové výpovědi u soudu. Styk syna s matkou však otec navrhl ponechat jako dosud, včetně úhrad potřeb syna, stanovení výživného matce nepožaduje. Právní zástupce matky navrhl vyhotovení revizního znaleckého posudku, protože znalecký posudek byl vypracován v době, kdy ještě Matyáš nebydlel s matkou o samotě v novém bytě (bydlel s matkou a prarodiči), také poukázal na možnost ovlivnění soudem stanoveného znalce jiným znaleckým posudkem vypracovaným v rámci trestního řízení, kdy byla matka podezřelá z psychického týrání syna. Tento posudek byl soudnímu znalci znám, protože mu ho matka v rámci vyšetření předložila. Jednání bylo odročeno na konec srpna 2005.

OSPOD vyhovil pro MS v Brně závěrečný návrh, aby byl Matyáš svěřen do péče otce a matce bylo stanoveno výživné, jehož výši určí soud. Styk matky s dítětem by byl zachován jako doposud (tzn. každý druhý týden) a otci by byla rozsudkem stanovena povinnost podávat matce informace o dítěti. OSPOD se přiklání k možnosti střídací výchovy, kterou preferoval i otec, matka však tuto možnost odmítala, po vypracování znaleckého posudku změnila názor, ale otec již nesouhlasil. OSPOD se ve shodě se znalcem domnívá, že za současné situace mezi rodiči, není střídací výchova vhodná.

V říjnu 2005 byl na OSPOD doručen rozsudek MS v Brně, kterým byl Matyáš svěřen do výchovy otce, matce byla vůči synovi stanovena vyživovací povinnost. Styk matky se synem byl určen každý sudý týden od pondělí do neděle. O prázdninách a ve svátky se budou rodiče v péči o syna také střídat.

V říjnu 2005 podala matka na MS v Brně odvolání proti rozsudku o svěření syna do péče otce. Matka souhlasila s úpravou styku, která je uvedena v napadeném rozsudku, trvá však na svěření syna do své péče.

OSPOD zaznamenalo během listopadu a prosince 2005 problémy mezi rodiči v komunikaci a domluvě termínů předávání syna a trávení vánočních svátků. Prostřednictvím e-mailů se rodiče nakonec na trávení vánočních svátku se synem domluvili (o svátcích se v péči střídali po dvou dnech).

V lednu 2006 bylo na OSPOD doručeno předvolání k jednání u Krajského soudu Brno na únor 2006.

V lednu 2006 kontaktovala matka krizové centrum pomoci dětem, kde vyhledala pomoc psycholožky pro svého syna. O situaci matka kontaktovala OSPOD, které neprodleně písemně požádalo o zaslání zprávy psycholožky, aby mohla být použita mezi důkazy u krajského soudu. Ve zprávě bylo opětovně konstatováno, že Matyášovi vadí hádky mezi rodiči, přál by si, aby se k sobě chovali hezky. Matyáš vyjádřil obavy, že pokud ho dostane jeden z rodičů do péče, nepustí ho ke druhému z rodičů. Má oba rád.

Začátkem února 2006 sdělila matka OSPOD, že byla se synem i u psychiatricky a zprávu také hodlá použít u soudu.

Jednání u krajského soudu bylo z února 2006 odročeno na březen 2006, za účelem doplnění listinných důkazů.

V únoru 2006 při společné schůzce rodičů na ÚMČ Brno-střed, nabídl OSPOD rodičům návštěvu odborného zařízení, kde by jim mohli pomoci ve zlepšení vzájemné komunikace a domluvě na důležitých věcech týkajících se jejich syna. Matka souhlasila, otec byl nejistý a spíše tuto možnost odmítal. OSPOD dalo rodičům na vědomí, by se domluvili na návštěvě odborného zařízení, nebo jim toto bude uloženo správním rozhodnutím.

Jelikož se rodiče nedomluvili, bylo v březnu 2006 zahájeno správní řízení týkající se uložení povinnosti dostavit se do odborného zařízení.

V březnu 2006 proběhlo jednání u krajského soudu. Zástupce matky navrhl svěření syna do střídavé péče nebo do výhradní péče matky, ale se stejným stanovením styku se synem jako dosud. Otec trval na svěření syna do své péče a omezení styku s matkou od pátku do středy jednou za 14 dní. Opatrovník navrhl svěření Matyáše do střídavé péče.

Začátkem dubna 2006 byl Krajským soudem v Brně vyhlášen rozsudek, kterým se zrušil rozsudek soudu I. stupně. Matyáš byl tímto rozsudkem svěřen do střídavé péče obou rodičů a rodičům bylo stanoveno výživné. Nad výchovou nezletilého byl stanoven dohled.

Koncem dubna 2006 vydalo ÚMČ Brno-střed rozhodnutí, kterým uložilo rodičům povinnost dostavit se do konkrétního zařízení – rodinné poradny za účelem pravidelných návštěv. Otec se proti tomuto rozhodnutí odvolal. Odvolání řešil nadřízený orgán – Magistrát města Brna a otcovo odvolání zamítl.

Začátkem února 2007 OSPOD kontaktovalo rodinnou poradnu, kam docházejí rodiče. Bylo zjištěno, že rodiče do poradny docházejí, otec zvažuje ukončení spolupráce, protože si myslí, že je situace mezi ním a matkou stabilizovaná.

Při jednání na OSPOD si matka stěžovala, že s ní otec komunikuje jen prostřednictvím SMS zpráv a e-mailů. Otcí však tato komunikace vyhovuje, protože nedochází ke zbytečným hádkám mezi rodiči.

Dle zprávy ze ZŠ je Matyáš v kolektivu oblíbený, oba rodiče mají o syna zájem. Pracovnice školy uvedla, že byl Matyáš podroben vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně a byla u něj zjištěna specifická porucha učení - dysortografie, Matyáš se totiž zhoršil v českém jazyce. Rodiče na třídní schůzky dochází.

V srpnu 2007 OSPOD hovořilo s pracovnící rodinné poradny, ta uvedla, že by bylo vhodné spolupráci již ukončit, protože rodiče docházejí do poradny z donucení a spolupráce již trvá dlouhou dobu.

Matka byla pozvána na OSPOD, uvedla, že se nic nezměnilo, střídavá výchova funguje, komunikace s otcem je stále přes SMS.

Na pozvání OSPOD se v září 2007 dostavil otec, uvedl, že střídavá péče funguje, ke konfliktům mezi rodiči nedochází.

V září 2007 OSPOD vyhotovuje dohledovou zprávu pro MS Brno a uvádí, že soudní dohled plní svůj účel.

V říjnu 2007 byla se souhlasem rodičů na OSPOD doručena zpráva z rodinné poradny. Rodiče pravidelně docházeli na domluvené konzultace (každý sám). Efekt konzultací je hodnocen jako kladný, přetrvává však míra nedůvěry mezi rodiči. Poradna navrhla ukončení spolupráce.

Koncem října 2007 OSPOD na základě zprávy poradny informovalo rodiče, že nadále netrvá na pravidelných návštěvách rodičů v rodinné poradně. Další návštěvy nechalo na uvážení rodičů.

Nad výchovou Matyáše je stále vykonáván dohled, střídavá péče funguje dle soudního rozhodnutí.

3.

Spisová dokumentace nezletilé Martiny Kosové se na orgánu sociálně právní ochrany dítěte (dále jen OSPOD) ÚMČ Brno - střed vede od 16. 11. 2005. Úřad byl Městským soudem v Brně požádán o předložení výchovné zprávy.

Dne 2. 9. 2005 byl otcem a matkou na Městský soud v Brně podán „Návrh na schválení dohody rodičů o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti pro dobu po rozvodu“. Rodiče navrhují střídavou péči.

Dne 29. 9. 2005 bylo Městským soudem v Brně zahájeno řízení o výkon rodičovské zodpovědnosti k nezl. Martině a OSPOD byl ustanoven opatrovníkem ve věci nezl. Martiny. Soudní jednání bylo nařízeno na 5. 12. 2005.

V době řešení tohoto případu se rodiče Martiny znali 12 let, manželé byli asi 5 let. Nezletilá Martina se manželům narodila v prosinci 2000.

Matka pocházela z neúplné rodiny, kde otec nadužíval alkohol. S manželem začali mít potíže právě kvůli manželovým občasným návštěvám hospod, což mu manželka odmítla tolerovat. Docházelo k hádkám a postupnému odcizení. V důsledku toho si našla matka přítele.

Od ledna 2005 manželé nevedli společnou domácnost a časem se otec dokonce odstěhoval. Nejprve byla dcera většinu času u matky, otec ji vyzvedával ze školky a večer vodil matce. Asi od srpna 2005 začali rodiče praktikovat střídavou péči s tím, že Martina byla týden u otce a týden u matky. Než začali rodiče střídavou výchovu praktikovat, platil otec matce po dohodě výživné. Od srpna 2005 si rodiče výživné neplatí. Matka i otec uvedli, že mají zhruba stejné příjmy a nechtějí jeden po druhém výživné. S návrhem na střídavou péči přišel otec.

Oba mají stejné podmínky pro péči o nezletilou a to jak platové, tak podmínky týkající se bydlení. Byty obou rodičů se nacházejí nedaleko sebe.

Přestože byla střídavá péče před podáním žádosti o rozvod realizována poměrně krátkou dobu, fungovala dobře a dítě se na ni bez problémů adaptovalo.

Dne 5. 12. 2005 byl vydán Městským soudem v Brně rozsudek, kterým se nezletilá svěřuje do střídavé péče rodičů tak, že v každém lichém týdnu kalendářního roku se svěřuje do výchovy matky a v každém sudém týdnu kalendářního roku se svěřuje do výchovy otce. Rodičům se vyživovací povinnost soudně nestanovila (podle jejich vzájemné dohody).

Od doby vydání rozsudku další zprávy o vývoji situace nejsou, z toho usuzují, že problémy v současné době s výchovou nezletilé nejsou.

4.

Spisová dokumentace rodiny Novotných se na OSPOD ÚMČ Brno - střed vede od 1. 3. 1999.

Rodina je pětičlenná, z manželství se narodily tři děti: Anna - listopad 1983, Karolína - červenec 1986 a Veronika - říjen 1989. Manželství bylo uzavřeno roku 1978.

Dne 2. 12. 1998 byl na Městský soud v Brně doručen návrh na úpravu práv a povinností k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu manželství. Návrh podal otec, který navrhuje svěření dětí do své péče. V tomto návrhu uvádí, že je schopen se o ně postarat a domnívá se, že děti s ním chtějí zůstat. Je ochoten respektovat rozhodnutí a přání dětí samotných.

Matka OSPOD oznámila, že s návrhem svého manžela nesouhlasí a rozvádět se nechce. Dále také uvedla, že nesouhlasí, aby se její nezletilé dcery k celé záležitosti vyjadřovaly, jelikož nejsou se záležitostmi obeznámeny a zbytečně by tak byly vystavovány psychickému tlaku.

Začátkem března 1999 bylo na Městský soud v Brně doručeno vyjádření matky v záležitosti úpravy práv a povinností k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu. Manželka v něm uvádí, že s rozvodem nesouhlasí a navrhuje manželovi smír, protože není v souladu s přáním nezletilých dcer se rozvádět. Matka je od roku 1996 samostatně výdělečně činná. Vzhledem k tomu, že byla devět let na mateřské dovolené a zaměstnání mít nemohla, jí to vyhovuje i kvůli času, který má na děti. Uvádí, že se během manželství starala o děti převážně sama, manžel byl zaneprázdněn díky svému zaměstnání. A když v roce 1997 změnil zaměstnání, byl v práci často i o víkendy. Vedení domácnosti, zájmové kroužky dětí i dovolené zajišťuje taktéž sama nebo s dětmi. K lékaři chodí s dětmi také ona. Požaduje, aby děti byly ušetřeny výslechnů u soudu a potažmo nejlépe celého opatrovnického a soudního řízení. Pokud by přece jen k rozvodu došlo, navrhuje svěření všech dětí do své péče a soudem nechť je určeno výživné. Ve stejný den, kdy matka soudu předložila tento návrh, také podala odvolání, proti usnesení, že opatrovníkem jejich dětí je stanoveno město Brno. Koncem dubna 1999 své odvolání proti ustanovení opatrovníka stáhla s tím, že neměla na mysli odvolání proti ustanovení opatrovníka, ale pouze chce děti ušetřit soudního řízení.

Ze zprávy OSPOD ze dne 1. 11. 1999 vyplývá, že rodiče spolu i s dětmi stále bydlí v jednom bytě, ale od loňského února spolu nevedou společnou domácnost. Oba rodiče se o děti starají. Podle matky není potřeba manželství rozvádět, ale je potřeba vypořádat majetek mezi manželi. V této době navštěvovala nejstarší dcera Anna gymnázium,

dcera Karolína základní školu a stejně tak dcera Veronika (základní školu). Nezletilé dcery, které navštěvují ZŠ, mají výsledky ve škole velice dobré. U nejstarší dcery, která chodí na gymnázium se teprve uvidí, jak bude střední školu zvládat.

Dcery měly dříve respirační problémy a trpěly alergiemi, pokud byla potřeba, oba rodiče se o děti v době nemoci starali. Podle slov dcer jim oba rodiče pomáhají s učením. Dcery se také v souvislosti se vztahem jejich rodičů na OSPOD vyjádřily, že když by to muselo být, tak by snad bylo nejlepší, kdyby mohly být střídavě u mámy i táty. Ale rozhodně chtějí být všechny tři pohromadě. Nechtějí, aby došlo k tomu, že je rodiče rozdělí.

OSPOD na podzim roku 1999 požádalo školy děvčat o podání zprávy. Nejstarší dcera byla na gymnáziu příliš krátkou dobu pro vypracování podrobnější zprávy, ale s prospěchem a chováním problém neměla. Karolína je podle dopisu třídní učitelky klidné a mírné povahy, ve vyučování problémy nemá a prospívá s vyznamenáním. Rodiče na třídní schůzky chodí a otec pracuje ve výboru sdružení rodičů při škole.

Zatím po celou dobu trvání této záležitosti spolu rodiče bydlí, ale stále dochází ke konfliktům kvůli domácím pracím, financím, apod. Matka tento konflikt nazvala „ponorkovou nemocí“.

Záznam na OSPOD ze dne 13. 9. 2000 dokazuje, že se v rodině začaly objevovat další problémy. Otec uvedl, že se mu začaly ztrácet peníze. Nedalo mu to a díky kameře, kterou nainstaloval, zjistil, že je krade nejstarší dcera. Prý proto, že jí je otec nechce na některé věci dát. Podle otce to není jediný problém, který s dcerou je - nejstarší dcera Anna trpí také bulimií.

Začátkem října 2000 proběhlo u Městského soudu v Brně jednání, přítomni byli oba rodiče i dcery. Dcery se na vlastní žádost chtěly soudu zúčastnit. Matka změnila stanovisko, které se týkalo rozvodu, upustila od snahy udržet manželství za každou cenu a souhlasila s rozvodem. Shodně uvádí i otec, že nejsou schopni domluvit se a setrvat v manželství kvůli dětem. Otec opakovaně žádá děti do své péče. Nejstarší dcera při výslechu uvedla (výslechu se neúčastnili rodiče), že by preferovala střídavou péči, ale pokud by chtěly sestry zůstat u matky, ona by zůstala raději u otce. Má sestry ráda, ale není spravedlivé, aby jeden rodič měl všechny děti a druhý ani jedno. Má ráda oba rodiče a ani jednomu nechce ublížit. Také se přiznala, že opravdu trpí bulimií, ale navštěvuje psychologa a snaží se léčit. Anna netuší, s kým by chtěly její sestry raději žít, ale myslí si, že matka má lepší vztah k nejmladší sestře a otec zase ke Karolíně.

Karolína u výsledku uvedla, že se rodiče neustále hádají kvůli maličkostem, a to jí velice vadí. Myslí si, že by byla nejlepší střídavá péče, protože má ráda oba rodiče a se sestrami chtějí být spolu. Myslí si, že by byl otec schopen se střídavě s matkou o ně také postarat. Její nejmladší sestra se o rozvodu rodičů nechce prý moc bavit a trápí ji to, ale také má ráda oba rodiče. Karolína si myslí, že Veronika by preferovala také střídavou výchovu.

V polovině října 2000 byl na Městský soud v Brně doručen dopis od advokáta otce, který na základě výpovědi svých dcer požaduje svěření dětí do střídavé péče. A to tak, aby se vždy každý z rodičů staral o všechny nezletilé děti po dobu jednoho měsíce.

Hned na to – v polovině října 2000 (asi o tři dny později) napsala matka vyjádření ke střídavé péči, které poslala na Městský soud v Brně. Uvedla, že nesouhlasí se střídavou péčí, protože to není v souladu s potřebami jejich dcer. Myslí si, že dcery by měly zůstat s ní, dokáže jim poskytnout klidné a stálé prostředí.

Začátkem února 2001 bylo na Městský soud v Brně doručeno vyjádření matky ke střídavé péči. Matka opět důrazně se střídavou péčí nesouhlasí, zpochybňuje důvody dcer a uvádí, že otec je workholik a z toho důvodu není způsobilý dcery vychovávat. Také odmítá provedení znaleckého posudku na děti s tím, že je to týrání dětí a to je zbytečné. Pokud by ale přece jen byl posudek proveden, poukazuje opakovaně na otcův workoholismus.

OSPOD si myslí, že vzhledem k trvajícím sporům mezi manželi bude nutné provést znalecký posudek.

Městský soud si usnesením ze dne 14. 5. 2001 vyžádal provedení znaleckého posudku kvůli posouzení výchovné způsobilosti rodičů.

Otec reagoval na dopis své ženy a také napsal k soudu své vyjádření. Zdůrazňuje, že workholik není a popírá obvinění své ženy. Dále uvádí, že má s dětmi dobrý vztah a dokáže se o ně postarat.

Dne 9. 11. 2001 byl vypracován znalecký posudek, který uvádí, že oba rodiče jsou běžně výchovně způsobilí, oba jsou schopni se o děti postarat po všech stránkách. Problém je v tom, že se nedokáží občas výchovně sjednotit. Oba rodiče jsou citově orientováni na děti. Je sice pravdou, že otec je hodně zaměstnaný, ale dokáže si vždy najít dostatek času na děti. Nejstarší dcera Anna je již plnoletá a rozhodla se žít s matkou. Další dvě děti chtějí střídavou výchovu. Dokáží si představit, že budou měsíc u matky a měsíc u otce. Dcery uvádějí, že když jsou s matkou nebo s otcem, vše je v pořádku, ale horší je, když jsou rodiče dohromady. Nedokáží se dohodnout a

vyvolávají hádky. Na základě tohoto posudku se znalkyně přiklonila k doporučení střídaté výchovy dcer Karolíny a Veroniky. Rozdělení dětí se nedoporučuje, protože obě děti chtějí být spolu.

Dne 14. 3. 2002 bylo na Městský soud v Brně doručeno doplnění vyjádření matky a také matčin návrh na úpravu výkonu rodičovské zodpovědnosti pro dobu do rozvodu manželství. Podle matky podmínky pro střídatou péči nejsou a nedokáže se s manželem v žádném ohledu sjednotit. Otec se podle matky ani fyzicky nepodílí na vedení domácnosti. Manžel prý stále trvá na rozvodu a manželka mu po neúspěšné snaze manželství udržet nehodlá klást překážky. Navrhuje po dobu do rozvodu svěřit děti do péče matky a pro dobu po rozvodu taktéž s výjimkou nejstarší dcery, která je už plnoletá.

Koncem července 2002 se na OSPOD dostavila dcera Karolína v doprovodu své nejstarší sestry a uvedla, že chce zůstat s matkou. Že se u znalkyně asi špatně vyjádřila a nechtěla také ublížit otci.

Dne 30. 6. 2003 proběhlo jednání u Městského soudu v Brně. Jednalo se o výkonu rodičovské odpovědnosti pro dobu do i po rozvodu. Karolína opakovaně uvádí, že chce zůstat s matkou, ale nejmladší dcera by stále raději preferovala střídatou péči.

V průběhu dalších měsíců bylo prováděno šetření v rodině, ale situace se nelepšila, stále docházelo ke stejným konfliktům.

Dne 23. 6. 2004 proběhlo jednání před soudem prvního stupně (Městský soud v Brně) - stanoviska všech členů rodiny zůstávala stejná.

O den později byl Městským soudem v Brně vydán rozsudek, kterým se řízení o úpravu rodičovské výchovy ke zletilé Anně zastavuje. Karolína je svěřena do rozvodu do péče matky a nejmladší dcera je po dobu do rozvodu svěřena do střídaté výchovy a to tak, že každý sudý měsíc do péče otce a každý lichý měsíc do péče matky. Soud stanovil otci i matce výživné.

Dne 9. 8. 2004 bylo na Městský soud v Brně doručeno odvolání otce proti rozsudku. Odmítá matce doplatit výživné zpětně (od září 2002) a odvolává se proti svěření nezletilé Karolíny do péče matce.

Dne 24. 8. 2004 bylo na Městský soud v Brně doručeno odvolání matky proti rozsudku. Nesouhlasí především se střídatou péčí nejmladší dcery.

Koncem prosince roku 2005 byl Krajským soudem v Brně vydán rozsudek. Tímto rozsudkem bylo zastaveno také řízení ve věci již zletilé Karolíny. Také se změnilo rozhodnutí svěření nezletilé Veroniky do střídaté výchovy. Nezletilá Veronika byla

tímto rozsudkem svěřena do péče matky. Proti tomuto rozsudku není možné odvolání.
Do nabytí zletilosti Veroniky OSPOD vykonávalo nad rodinou dohled.

5.

Spisová dokumentace nezletilé Jany Málkové se na OSPOD ÚMČ Brno - střed vede od 11.3.2002. Matka podala dne 8. 2. 2002 k Městskému soudu v Brně „Návrh na úpravu výchovy a výživy nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu“ s tím, že chce svěžit nezl. po rozvodu do své péče. V dubnu 2002 matka podala ještě návrh na vydání předběžného opatření (tedy i úpravu před rozvodem) - do péče matky.

V návrhu, který podala matka v dubnu 2002 k Městskému soudu v Brně uvedla, že sama vyrůstala v úplné rodině, ale manželství jejich rodičů nebylo prý příliš harmonické, otec užíval v nadměrné míře alkohol a její matka nebyla schopna danou situaci řešit. To, že se její vlastní matka neuměla rozhodnout, ji dále ovlivnilo natolik, že se stala zastáncem toho, že by se nesrovnalosti měly řešit radikálním a zásadním způsobem a nenechat děti vyrůstat v nefunkční rodině. V jejich dvaceti letech uzavřela manželství s nynějším otcem její dcery Jany.

Manželství rodiče uzavřeli v roce 1988 a narodilo se jim v září 1992 jedno dítě - nezl. Jana. Matka uvedla, že když byly dítěti asi 3 roky, otec začal pracovat v nějaké firmě a nebýval tak často doma. Komunikace mezi partnery se značně omezila a manželské soužití dostalo trhliny. Když manželova firma zkrachovala, odjel na delší pracovní pobyt do Ameriky. Ona se v té době seznámila se svým nynějším přítelem.

Otec vyrůstal v úplné rodině a vztahy v této rodině byly a jsou velice dobré. Problémy s manželkou začaly, když manželka nejspíše vyžadovala po manželovi více zájmu o rodinu. Otec odjel z finančních důvodů na rok do Ameriky. Nejen, že chtěl vydělat peníze pro rodinu, ale myslel si, že to třeba zkvalitní i vztah. Manželka mu ale napsala, že se chce rozvést. On se tedy vrátil zpět do České republiky a snažil se manželství udržet. Oba se později shodli na tom, že udržení manželství není možné.

Otec a matka spolu od února roku 2000 nežijí ve společné domácnosti - matka se odstěhovala. Po dobu od odstěhování matky do podání žádosti o svěření dítěte do péče byla rodiči praktikována střídavá péče s tím, že týden měla Janu u sebe matka, týden otec.

Otec bydlí v nájemném domě s přítelkyní, která je rozvedená a vychovává devítiletou dceru.

Střídavou výchovu dcera snáší dobře, ve škole prospívá dobře a viditelné problémy nemá.

Matka bydlí s přítelem, který je také rozvedený a má z předchozího manželství dospělé děti, žádné z dětí s ním nebydlí.

Otec nesouhlasí s návrhem matky (aby byla Jana svěřena do výchovy matce) a chce dceru buď do své péče nebo do péče střídavé. Matka tvrdila, že ani jednomu z nich střídavá péče nevyhovuje a dceři neprospívá, protože dcera potom neví, kam patří. Navíc vzhledem k tomu, že dcera trpí dyslexií a dysgrafií, by potřebovala klidné a stabilní prostředí.

V březnu 2002 nařídil soud vypracování znaleckého posudku ohledně výchovných schopností obou rodičů.

Dne 18. 4. 2002 bylo Městským soudem v Brně vydáno usnesení, kterým byl matčin návrh na vydání předběžného opatření zamítnut.

V důsledku dalšího prošetřování výchovných schopností rodičů bylo provedeno opětovné šetření v bytech rodičů. O zprávu byla požádána i škola, kterou nezletilá navštěvuje. Třídní učitelka uvedla, že Jana je ve škole ukázněná, má dobré výsledky a rodiče společně pravidelně navštěvují třídní schůzky.

V srpnu 2002 byl na žádost Městského soudu v Brně vypracován znalecký posudek ohledně výchovných schopností obou rodičů. Z tohoto znaleckého posudku vyplynulo, že nezletilá Jana má vytvořenou silnou emoční vazbu k oběma rodičům. K partnerce svého otce má nezl. navázán dobrý vztah, taktéž k její dceři. Partnera matky sice akceptuje, ale má k němu vztah spíše neutrální. Nezletilá preferuje střídavou výchovu, protože chce pobývat stejně s otcem i matkou. Na základě rozhovoru s rodiči a Janou doporučila soudní znalkyně soudu střídavou péči.

OSPOD na základě šetření v bydlišti rodičů, návštěvy rodičů na OSPOD a znaleckého posudku také doporučil střídavou péči. Podle OSPOD rodiče překonali pocity zklamání a možné nenávisti a jsou schopni se ve věcech nezletilé domluvit a dále spolupracovat.

Dne 29. 5. 2003 rodiče předložili soudu dohodu, kde navrhují střídavou výchovu nezletilé a úpravu styku.

V září 2003 byl vydán rozsudek Městským soudem v Brně, kterým se nezl. Jana po dohodě rodičů svěřuje do střídavé výchovy matky v každém lichém měsíci kalendářního roku a do výchovy otce v každém sudém měsíci kalendářního roku. V rozsudku byla uvedena i úprava styku rodičů s dítětem o Vánočních svátcích, kdy otec je oprávněn se s nezl. stýkat v sudých letech od 24. 12. do 25. 12. a matka v lichých letech. Rodičům bylo navzájem stanovené stejné výživné.

Začátkem března roku 2004 bylo manželství rozvedeno. Rodiče nadále praktikovali střídavou výchovu a v současné době další problémy s výchovou nezletilé nejsou.

6.

Spis rodiny Romana Černého je na Úřadu městské části Brno - jih veden od března 2002.

V říjnu 2001 byl na Městský soud v Brně doručen návrh matky na zahájení řízení o úpravu práv a povinností k nezletilému dítěti po dobu do i po rozvodu manželství.

Manželství bylo uzavřeno v červnu 1977 v Brně. Z manželství se narodily tři děti. Michaela je již zletilá, Martin zemřel v roce 1984 a nezletilý Roman - narozen v listopadu 1985. Po smrti syna si matka uvědomila, že manžel nemůže splnit její očekávání od manželství. Neplní povinnosti vůči rodině. Otec pracuje jako vrátný a matka pracuje jako úřednice. Nezl. Roman studuje od roku 2001 střední průmyslovou školu v Brně. Matka navrhuje, aby soud svěřil syna do její péče (výchovy matky).

V březnu 2002 se dostavila na sociální odbor (na předvolání) matka. Na svém návrhu, který podala v říjnu 2001 k Městskému soudu v Brně, stále trvá. Manžel ale s rozvodem nesouhlasí. Matka uvádí, že je těžké se s ním domluvit. Manžel platí inkaso, ale jinak nic. Nechce přispívat na chod domácnosti, na nákup potravin apod., a to ani v případě, že by matka platila polovinu inkasa a o zbytek výdajů by se také dělili napůl. Podle matky se otec synovi věnuje v poslední době více. Syn je zdravý. Do žádných zájmových kroužků nechodí.

V listopadu 2001 byl na Městský soud v Brně doručen dopis od otce, kde otec uvedl, že nesouhlasí s tím, co uvedla v návrhu matka. Otec chce manželství udržet. Jako jediný důvod (pro něj nejspíše nedostatečný) uvedl, že se chce manželka rozvést, protože si našla milence. Společné zájmy prý mají a zájmy matky toleruje. Nechápe, proč s ním tedy vydržela skoro dalších 20 let, když matka tvrdí, že po smrti syna se jejich vztah změnil.

V březnu 2002 se dostavil na sociální odbor (na předvolání) nezletilý Roman. Během rozhovoru se sociální pracovníci vyšlo najevo, že otec se zřejmě snažil ovlivnit syna ve svůj prospěch. Chlapec má kladný vztah k oběma rodičům a rozvod si nepřeje. Rodina podle jeho názoru funguje. Matčina přítelkyně zná, ale má k němu spíše negativní postoj (asi vlivem otce). Roman je velmi fixován na místo trvalého bydliště (hlavním důvodem jsou podle jeho slov nejspíše kamarádi) a matka by se chtěla po rozvodu odstěhovat. Z toho důvodu není ještě rozhodnut, se kterým z rodičů by chtěl po případném rozvodu zůstat, ale spíše dává přednost otci, protože se nechce stěhovat.

V dubnu 2002 se dostavil na sociální odbor (na předvolání) otec. Líčil vše v duchu rozhovoru se synem, z toho bylo patrné, že syna asi hodně ovlivňuje. Syn přijal většinu otcových názorů. Otec stále nezměnil názor a rozvádět se nechce. Hlavní důvod manželky vidí v její téměř deset let trvající známosti (asi pět let z toho je to, podle otce, známost intimní). Otec uvedl, že je schopen fungovat dál jak doteď. Vařit bohužel neumí a potíže mu dělají i domácí práce. Chce, aby vše zůstalo při starém. Otcovi byla sociální pracovnící nabídnuta společná péče. Otec by souhlasil, ale je potřeba si promluvit společně i s manželkou.

V dubnu 2002 (po otci) se na sociální odbor dostavila matka. S matkou byla důkladně rozebrána možnost společné péče a matka souhlasila. Rodiče uvedli, že jsou schopni se na výchově ohledně svého syna dohodnout ve všech směrech.

Městský soud v Brně schválil v červnu 2002 dohodu rodičů o výkonu rodičovské zodpovědnosti pro dobu do rozvodu. Nezl. dítě bylo svěřeno do společné výchovy obou rodičů. Vyživovací povinnost nikomu z rodičů soudně stanovena nebyla. Rodiče spolu žijí v RD a společně hospodaří, manželství bylo rozvedeno v lednu 2003.

Další údaje o rodině na OPD vedeny v současné době nejsou. Ale podle informací od sociální pracovníce se matka znovu vdala a čeká další dítě se svým novým manželem. Roman je již zletilý a bydlí s otcem.

7. ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI

V rámci přípravy bakalářské práce jsem prostudovala spisovou dokumentaci několika rodin, kde byla během odloučení či rozvodu rodičů zvolena možnost využití střídavé či společné péče.

Ve spolupráci se sociálními pracovníky uvedených úřadů městských částí jsem také zjistila, že střídavá a společná péče není ani zdaleka tak často využívaným rodinným uspořádáním jako svěřením dítěte do výhradní péče rodičů, ale přesto se postupem času pro střídavou či společnou péči rozhoduje čím dál více rodičů či soudů.

Z kazuistik, které jsem pro svou práci použila, a zkušeností sociálních pracovníků plyne, že pokud se rodiče spolu pro střídavou či společnou výchovu rozhodnou, pak to ve většině případů funguje, ne však vždy.

Moje hypotéza, stanovená v úvodu práce, se potvrdila jen z části, protože rozhodnutí o svěřením dítěte do střídavé či společné péče, ještě neznamená, že takové uspořádání musí fungovat, ale proto je zde stále možnost podat návrh na soud na úpravu poměrů nezletilého dítěte a rozhodnutí může být ve prospěch dítěte změněno.

Uvedené kazuistiky ukazují, jakým způsobem probíhá rozluka rodiny, jak funguje střídavá či společná péče v praxi, ale také to, že schopnost vzájemné komunikace mezi rodiči je základem k domluvě mezi rodiči, což může všem velmi ulehčit již tak tíživou sociální situaci - hlavně dětem, které neustálými hádkami mezi rodiči trpí nejvíce.

ZÁVĚR

V této práci jsem popsala možnosti úpravy poměrů nezletilých dětí po rozvodu (popř. před rozvodem), přičemž jsem se zaměřila na střídavou a společnou výchovu. Snažila jsem se popsat, co takové rodinné uspořádání obnáší, jaké jsou výhody, nevýhody a rizika.

Rozhodnutí rodičů pro střídavou nebo společnou výchovu obnáší zapojení *obou* rodičů do výchovy dítěte (v porovnání s výhradní péčí jednoho z rodičů – kdy nastává nepoměr mezi péčí jednoho a druhého rodiče).

V České republice je možnost střídavé a společné výchovy v zákoně zakotvena teprve od roku 1998, což je i přes více než desetileté působení stále relativně krátká doba na objektivní posuzování výhod takového uspořádání. Domnívám se, že rozcházející se páry s nezletilými dětmi nemají stále dostatečné informace a zkušenosti z okolí o střídavé a společné výchově. Přes to, že je společná a střídavá péče součástí zákona o rodině déle než deset let, je stále vzácností setkat se v běžném životě (myšleno mimo sociální odbor) s rodinou, která využila či využívá tento způsob porozvodové péče o děti. Před tím, než jsem začala práci psát, jsem měla představu o tom, že vybrané téma uchopím více do hloubky, a že se budu striktně držet pouze tématu „střídavá a společná výchova“, ale zjistila jsem, že vše spolu souvisí - proto jsem v práci zmínila roli otce a nového partnera rodičů ve výchově dítěte.

Během psaní bakalářské práce se mi potvrdila domněnka, že stejně jako potřebuje dítě matku, potřebuje i otce, který hraje v životě dítěte velmi důležitou a nezastupitelnou roli. Myslím si, že jeden rodič nezvládne výchovu za toho druhého rodiče tak, aby dítě během života nepocíťovalo, že mu něco při výchově chybělo. Nesouhlasím s výrokem Heather Smith (2004:136): „Otcové vnímají rodičovství a manželství jako dvě součásti jedné dohody a připadá jim logické, že se zánikem manželství končí i jejich rodičovství.“ Každý člověk je jiný a věřím tomu, že existuje mnoho otců, kteří po rozvodu nedostali šanci zachovat si rodičovství v pravém slova smyslu, přestože o ni stojí.

Z toho důvodu, že je střídavá a společná péče ještě relativně „novinkou“ v českém zákonodárství, objevuje se v literatuře spíše po teoretické stránce a opírá se o zkušenosti z praxe velice málo – v porovnání s ostatními tématy, které se týkají rozvodů rodin s nezletilými dětmi. Pokud se v literatuře objevily různé sociologické výzkumy, jednalo se většinou o výzkumy zahraniční. V dílech zahraničních autorů je přece jen poznat, že

v zahraničí mají s tímto řešením více zkušeností. Byla jsem ale také překvapena, když jsem během hledání a studování různých informací k uvedenému tématu zjistila, že se konají i propagační akce, které se snaží poskytnout rodičům osvětu v různých typech rodinných uspořádání. Například v Trutnově se v květnu loňského roku konal „Trutnovský den pro střídavou péči“, kde se také promítali na uvedené téma filmové dokumenty.

Rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilého dítěte není neměnné. Pokud rodiče zjistí, že jim vybrané uspořádání nevyhovuje, mohou o úpravu poměrů požádat znovu. Myslím si, že rozvádějící se páry nemusí unáhleně přistupovat ke „stereotypnímu“ svěřením do výchovy jednoho rodiče, ale mohou vyzkoušet něco, co může být pro dítě i rodiče lepším řešením. Větší důraz by měli rodiče klást na potřeby dítěte, ne na svoje konflikty. Dítě by nemělo odnášet to, že si rodiče přestaly jako partneři rozumět.

V rámci spolupráce se soc. pracovníky na odborech úřadů městských částí jsem se přesvědčila o další z mých domněnek, a to o tom, že stále nejčastějším způsobem svěřování dítěte do péče je svěřením dítěte do výhradní péče jednoho rodiče.

Z kazuistik, které jsem pro svou práci použila a zkušeností sociálních pracovníků plyne, že pokud se rodiče spolu pro střídavou či společnou výchovu rozhodnou, pak to ve většině případů funguje, ne však vždy. Z praktické části bakalářské části plyne, že se moje hypotéza stanovená v úvodu práce potvrdila jen z části. Rozhodnutí o svěřením dítěte do střídavé či společné péče, ještě neznamená, že takové uspořádání musí fungovat, ale proto je zde stále možnost podat návrh na soud na úpravu poměrů nezletilého dítěte a rozhodnutí může být ve prospěch dítěte změněno.

Musím ale znovu zmínit, že pro objektivní hodnocení vhodnosti střídavé a společné výchovy je stále málo rodin, které v takové rodinné interakci fungují.

Bakalářskou práci jsem se snažila zpracovat objektivně přesto, že se osobně přikláním k úpravě poměrů nezletilých dětí po rozvodu v podobě společné nebo střídavé péče, samozřejmě, pokud je to v rámci spolupráce rodičů možné.

Před tím, než jsem práci začala psát, měla jsem obavy o dostatek literatury k této problematice. Mé obavy se sice nepotvrdily, ale v různé literatuře se často objevovaly stejné informace a poznatky, protože se citace různých autorů navzájem prolínaly – což velice zúžilo okruh informací. Pramenů, které se týkají společné výchovy bylo bohužel mnohem méně (v porovnání se střídavou výchovou).

Termín, se kterým jsem se setkala v literatuře, „ideální rozvod“ podle mého názoru neexistuje a není dost dobře proveditelný v praxi, nedovedu si představit rozvod

manželů (nebo chcete-li rozpad rodiny), který by neměl žádné důsledky, které se týkají dítěte. Ať už tento proces dopadne jakkoli, tak vždy v dítěti určité stopy zanechá. Je pouze a jen na rodičích, do jaké míry dítě milují a snaží se tyto dopady eliminovat. Děti se často ocitají uprostřed situace, kdy jsou rodiče zaslepeni vlastními problémy a dítě stojí vprostřed bitevního pole. Obecně se předpokládá, že rozvod má pro děti strašné důsledky, ale takové důsledky nejsou nevyhnutelné. Dobrý výsledek závisí na kvalitě rodičovského vztahu po rozchodu. Základem pro dobrý vztah rodičů je komunikace a dobrá vůle se dohodnout.

RESUMÉ

Bakalářská práce s názvem „Následky rozvodů rodin s nezletilými dětmi – střídavá a společná péče“ je rozdělena do šesti kapitol pojednávajících o rozvodu a následcích, které zanechává na rodičích a potažmo na jejich dětech.

První kapitola objasňuje pojem „rozvod“, stádia rozvratu rodiny a základní duševní potřeby dítěte. Ve druhé kapitole jsou uvedeny jednotlivé možnosti úpravy poměrů nezletilých dětí po rozvodu (popř. i před rozvodem), výhody a nevýhody, které s sebou jednotlivá uspořádání péče o dítě nesou. Ve výchově dítěte hrají důležitou a neopomenutelnou roli oba rodiče, role matky je však často povyšována nad roli otce. O důležitosti otce ve výchově dítěte pojednává třetí kapitola bakalářské práce. Čtvrtá kapitola neopomíná skutečnost, že si rodiče dříve nebo později najdou nového partnera, který vstupuje i do života jejich dítěte, které však nového člena rodiny nemusí přijmout podle očekávání rodiče. Tato skutečnost je pro dítě závažným zásahem do rodinného systému, jehož přijetí vyžaduje čas a komunikaci rodičů s dítětem. Obsahem páté kapitoly jsou možná pozitiva, která rozvod pro děti může znamenat. Rozvod může být uvolněním napětí mezi rodiči, vymizením nepřátelství, zlepšením komunikace apod., důležité však je, aby dítě vyrůstalo pod vlivem obou rodičů. Rodičovství nekončí rozpadem manželství či vztahu mezi rodiči.

Poslední šestou a nejrozsáhlejší kapitolou je praktická část bakalářské práce, obsahuje případové studie – kazuistiky, které ukazují, jak rozluka rodiny, její další uspořádání, stanovení podmínek pro výchovu dětí apod., probíhají v běžném životě. Tyto kazuistiky jsou výsledkem studia spisové dokumentace klientů ÚMČ Brno-střed a ÚMČ Brno-jih. Pro praktickou část jsem vybrala spisovou dokumentaci rodin, kde byly poměry nezletilých dětí upraveny určením střídavé či společné péče.

ANOTACE

Tato bakalářská práce pojednává o následcích rozvodů rodin s nezletilými dětmi se zaměřením na společnou a střídavou péči. Jedná se o charakteristiku jednotlivých možností svěřením nezletilých dětí do péče rodičů, popisuje výhody a nevýhody daného rodinného uspořádání. Bakalářská práce také upozorňuje na časté problémy, které jsou spojeny s rozpadem rodiny a poukazuje na důležitou roli otce ve výchově dítěte.

Praktická část obsahuje šest kazuistik rodin, kde bylo rozhodnuto o společné či střídavé péči. Kazuistiky ukazují jak je společná a střídavá uplatněna v praxi, co takovému rozhodnutí předchází a jak v rodinách funguje.

KLÍČOVÁ SLOVA

Rodina, rodiče, otec, matka, dítě, střídavá péče, společná péče, rozvod, výchova

ANNOTATION

This bachelor thesis deals with the consequences of divorce for families with under age children, focusing on a joint and alternating care. There are characteristics of the different options of sorts of upbringing children by parents, describes the advantages and disadvantages of the family organization. Bachelor's thesis also pointed out the common problems that are associated with family breakdown and pointed out the important role of fathers in child care.

The practical part consists of six case studies of families where it was decided to joint or alternating custody. Case studies show how is joint and alternating custody working in common life, what that decision is preceded and how families work.

KEYWORDS

Family, parents, father, mother, child, joint custody, alternating custody, divorce, upbringing

SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ:

1. Zákon č. 94/1963Sb., zákon o rodině
2. Bakalář, E. *Průvodce otcovstvím*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2002, 216 s. ISBN 80-7021-605-0.
3. Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2006, 124 s. ISBN 80-246-1089-2.
4. Francová, M., Dvořáková Závodská, J. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, 256 s. ISBN 978-80-7357-350-8.
5. Franck, D. *Rozvod: komu patří děti?*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1996, 172 s. ISBN 80-205-0506-7.
6. Holub, M., Nová, H. *Zákon o rodině a předpisy související*. 4. vyd. Praha: Linde a.s., 2000, 717 s. ISBN 80-7201-209-6.
7. Matějček, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992, 223 s. ISBN 80-04-25236-2.
8. Matějček, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, 98 s. ISBN 80-85282-83-6.
9. Matějček, Z., Dytrych, Z. *Děti rodina a stres*. 1. vyd. Praha: Galén, 1994, 214 s. ISBN 80-85824-06-X.
10. Matějček, Z., Dytrych, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7.
11. Matějček, Z., Márová, Z., Radvanová, S. *Výchova dětí v neúplné rodině*. 1. vyd. Praha: SPN, 1975, 113 s.
12. Průchová, B. *Slušný rozvod*. 1. vyd. Brno: Era, 2002, 114 s. ISBN 80-86517-25-X
13. Smith, H. *Děti a rozvod*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 183 s. ISBN 80-7178-906-2.
14. Trnka, V. *Děti a rozvody*. Praha: Avicenum, 1974.
15. Warshak, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha, Portál, 1996, 237 s. ISBN 80-7178-089-8.
16. Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003, 389 s. ISBN 80-7254-439-X.
17. I.ÚS 48/04

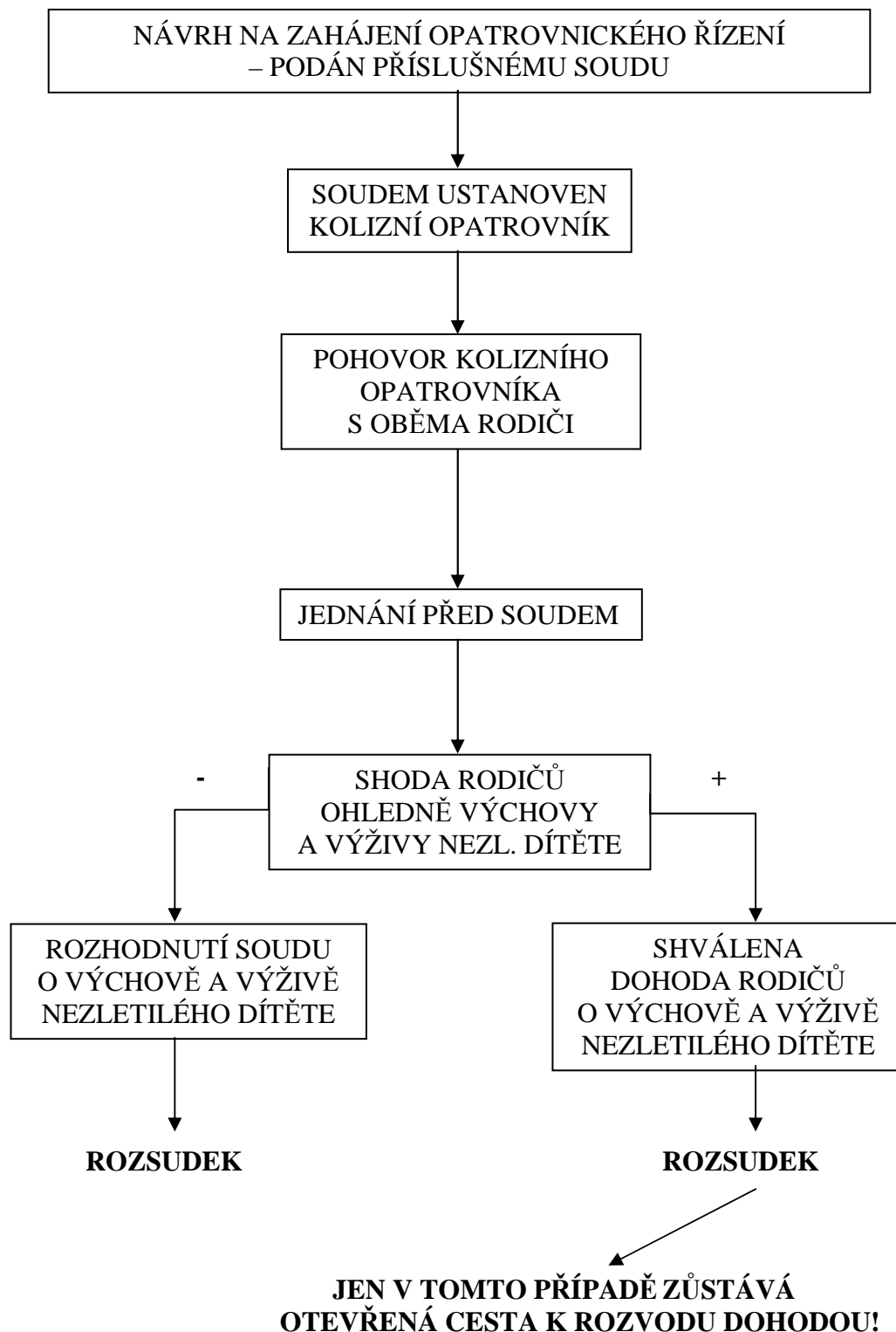
18. Balcarová, M. *Jak pomoci dětem v rozvodové situaci.*
<http://www.rodina.cz/clanek270.htm>
19. Bechyňová, V. *Co přináší oběma stranám střídavá péče o děti po rozvodu.*
<http://www.rodina.cz/clanek916.htm>
20. Redakce Právník, *Typy rozvodů.* <http://www.pravnik.cz/art/article.php?id=71>
21. Ryšánková, M. *Děti, rodiče a rozvody.* <http://www.rodina.cz/clanek2859.htm>
22. Zmocněnec sdružení Spravedlnost dětem, *Rozvodová patologie je řešitelná.*
<http://www.blisty.cz/2004/7/14/art18914.html>
23. <http://www.iustin.cz/diplomka.htm>

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 Schéma opatrovnického řízení
- Příloha č. 2 Vzor: Návrh na zahájení řízení o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilé pro dobu po rozvodu manželství jeho rodičů
- Příloha č. 3 Schéma rozvodového řízení
- Příloha č. 4 Vzor: návrh na zahájení řízení o svěřením nezletilého dítěte do střídaté výchovy rodičů
- Příloha č. 5 Syndrom zavrženého rodiče
- Příloha č. 6 Shrnutí porozvodové výchovy podle Warshaka
- Příloha č. 7 Jak říci dětem o vašem rozhodnutí ve věci porozvodového uspořádání

PŘÍLOHA Č. 1

Schéma opatrovnického řízení

Zdroj: Průchová, B. Slušný rozvod. 1. vyd. Brno: Era, 2002, 114 s. ISBN 80-86517-25-

PŘÍLOHA Č. 2

Vzor: Návrh na zahájení řízení o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilé ..., nar. ... pro dobu po rozvodu manželství jeho rodičů

Okresnímu soudu v ... (adresa soudu, v jehož obvodu má nezletilý své bydliště)

navrhovatelé:

matka ... (jméno a příjmení) ..., rozená ..., nar. ..., bytem v ... (adresa bydliště) ...

otec ... (jméno a příjmení) ..., nar. ..., bytem v ... (adresa bydliště) ...

nezletilá ... (jméno a příjmení) ..., nar. ..., bytem v ... (adresa bydliště) ...

Návrh na zahájení řízení o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilé ..., nar. ... pro dobu po rozvodu manželství jeho rodičů

počet stejnopisů:

(trojmo)

přílohy:

- ... (označení příloh návrhu)

I.

Z manželství, které jsme uzavřeli dne ... před ... v ... se narodila dne ... nezletilá ...

Důkazy:

- oddacím listem

- rodným listem nezletilé...

II.

Naše manželství je v současné době již pouze formálním svazkem, když rodiče nezletilé ... spolu sice ještě žijí ve společné domácnosti, oba však mají nové partnery a vzniklou situaci se oba rozhodli po dohodě řešit rozvodem manželství. Nezletilou... jsme po celou dobu trvání našeho manželství vychovávali společně a i do budoucna máme zájem se na výchově oba společně podílet. Oba k tomu máme jak dobré morální tak i materiální předpoklady. Příjmy otce nezletilé ... činí ... Kč měsíčně, příjmy matky činí ... Kč měsíčně. Kromě vyživovací povinnosti k nezletilé a naší vzájemné vyživovací povinnosti v současné době žádnou jinou vyživovací povinnost nemáme. S naším zdravotním stavem nejsou spojeny zvýšené výdaje. Pro dobu po rozvodu máme oba k dispozici prostorné byty, kde má nezletilá ... své zázemí. Tyto byty jsou natolik blízko u sebe, že nezletilá ... bude moci bez problémů navštěvovat při pobytu u kteréhokoliv ze svých rodičů tutéž školu a stýkat se stejným okruhem svých kamarádů, bude se moci věnovat i jejím dosud praktikovaným mimoškolním aktivitám. Oba noví partneři rodičů nezletilé k ní mají pěkný vztah a s takovouto úpravou její výchovy souhlasí.

Pokud jde o nezletilou ..., ta v současné době navštěvuje ..., má běžné nároky dětí jejího věku. S jejím zdravotním stavem nejsou spojeny zvýšené výdaje. Nezletilá ... je citově fixován stejně silně na oba rodiče. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem a vzhledem k tomu, že budeme po rozvodu našeho manželství bydlet nedaleko od sebe, rozhodli jsme se pro střídavou výchovu nezletilé, kterou budou lépe zajištěny potřeby nezletilé. S navrhovaným uspořádáním našich vzájemných vztahů nezletilá ... souhlasí.

Důkazy:

- výslechem účastníků řízení
- zprávou zaměstnavatelů otce a matky nezl. ...
- zprávou orgánu sociálně právní ochrany dětí
- popřípadě výslechem nezletilé ...

III.

Současně s tímto návrhem byla dne ... podána k Okresnímu soudu v ... i žaloba o rozvod manželství rodičů nezletilé

Důkazy:

- spisem Okresního soudu v ... vedeným pod sp. zn. ...

VI.

Vzhledem k tomu, že naše manželství je již pouze formálním svazkem a oba jsme se dohodli na jeho rozvodu a vzhledem k tomu, že poměry nezletilé ... pro dobu po rozvodu je nutné upravit, oba navrhovatelé navrhuji, aby soud po provedeném řízení schválil tuto

dohodu rodičů nezletilé ... :

I. Nezletilá ... , narozená ... , se pro dobu po rozvodu svěřuje do střídavé výchovy matky a otce nezletilé, která bude realizována tak, že v kalendářním roce každý lichý měsíc bude nezletilá ve výchově ... a každý sudý měsíc ve výchově K předání nezletilé se všemi jejími potřebnými věcmi dojde vždy Každý z rodičů nezletilé ... nezletilou na předání druhému rodiči vždy řádně připraví.

II. Otec nezletilé se zavazuje ode dne právní moci rozsudku o rozvodu manželství rodičů nezletilé přispívat na výživu nezletilé ... , narozené ... , v každém ... měsíci kalendářního roku částkou ve výši ... Kč měsíčně, splatnou vždy předem do ... dne v měsíci k rukám matky nezletilé.

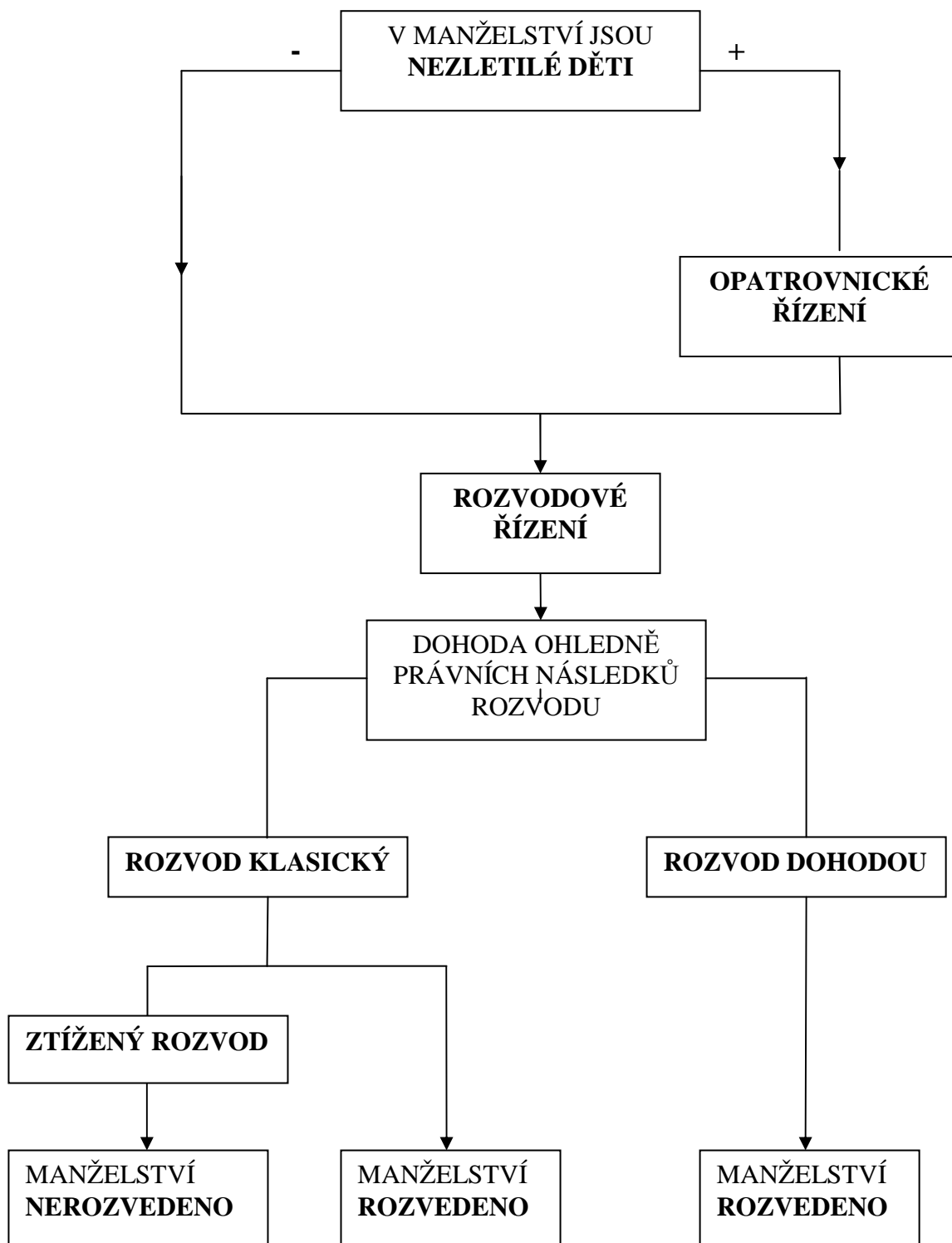
III. Matka nezletilé se zavazuje ode dne právní moci rozsudku o rozvodu manželství rodičů nezletilé přispívat na výživu nezletilé ... , narozené ... v každém ... měsíci kalendářního roku částkou ve výši ... Kč měsíčně, splatnou vždy předem do ... dne v měsíci k rukám otce nezletilé.

IV. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

V ... dne ...
podpisy navrhovatelů ...

PŘÍLOHA Č. 3

Schéma rozvodového řízení

Zdroj: Průchová, B. Slušný rozvod. 1. vyd. Brno: Era, 2002, 114 s. ISBN 80-86517-25-

PŘÍLOHA Č. 4

Vzor: návrh na zahájení řízení o svěřeni nezletilého dítěte do střídavé výchovy rodičů

Okresní soud v

Věc: Péče o nezl. Karla Nováka, nar.

Matka: Jana Nováková
bytem v

Otec: Jan Novák
bytem v

Návrh na zahájení řízení o úpravu poměrů nezl. dítěte

T r o j m o

- I. Dne jsem předuzavřela manželství s Janem Novákem. Z našeho manželství se narodil syn Karel Novák, nar.....
Naše společné bydliště je na adrese výše uvedené, čímž je dána i místní příslušnost opatrovnického soudu.

Důkaz: - oddacím listem
- rodným listem
- výsledkem účastníků

- II. Podle mého názoru je naše manželství hluboce a trvale rozvráceno a nemůže nadále plnit svůj společenský účel. Vzhledem k tomu podávám ke zdejšímu soudu **návrh na úpravu poměrů nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu.**

- III. Přestože náš manželský svazek již v podstatě zanikl, zůstáváme nadále rodiči našeho společného dítěte a jako takoví se hodláme nadále stejným dílem zúčastňovat na jeho výchově. Domníváme se, že takto učiníme náš rozchod našemu dítěti přijatelnější. Pokládáme tento postup v dané situaci za relativně nejšetrnější pro nezletilého, který tak nebude ochuzen o každodenní kontakt se žádným z rodičů.
Mám v úmyslu se v budoucnu přestěhovat ke svým rodičům na adresu, kde bych měla, případně i se synem, k dispozici patřit rodinného domu, bydlela bych tedy ve stejné městské části jako otec.

Důkaz: - výsledkem účastníků.

- IV. Oba dva jsme způsobilí zajistit veškeré každodenní potřeby dítěte jak po stránce materiální, tak psychické.
Syn je žákem třídy, prospěch má výborný. Na přípravu do školy dohlížím převážně já. Syn střídavě s oběma rodiči navštěvuje logopedickou poradnu a doma pak oba dohlížíme na provádění předepsaných domácích cvičení. Otec podporuje synovu zálibu v šachu a

oba jsou členy šachového klubu. Oba dva rovněž vedeme syna ke sportovním aktivitám, přičemž veškeré náklady s nimi spojené hradí otec. Syn je zdrav, nejsou s ním spojené zvýšené náklady v tomto směru.

Důkaz: - výsledkem účastníků

- zprávou školy
- zprávou logopeda.

- V. Co se týče našeho hospodaření a uspokojování materiálních potřeb syna, hradíme vše zhruba z poloviny a v tomto směru nejsou mezi námi rozpory. Můj průměrný čistý výdělek činí, o příjmu otce mám za to, že může být o něco vyšší.

Důkaz: - zprávami o příjmech.

- VI. Na řešení poměrů našeho syna formou střídavé výchovy jsme se s otcem předběžně dohodli s tím, že optimální délka časového pobytu dítěte u každého rodiče je jeden měsíc a že vzhledem ke shodné výši příjmu nebudeme navzájem trvat na stanovení výživného pro nezletilé dítě. Rovněž tak jsme se dohodli, že budeme ad hoc řešit pobyt nezletilého o svátcích, prázdninách, jakož i hrazení jiných než běžných výdajů na nezletilého (škola v přírodě, letní tábor apod.).

Důkaz: - výsledkem účastníků.

- VII. Na základě uvedených skutečností tedy navrhuji, aby soud po projednání věci vydal tento

r o z s u d e k:

Nezl. Karel Novák, nar., se svěruje v každém sudém kalendářním měsíci do výchovy matky a v každém lichém kalendářním měsíci do výchovy otce. Vyživovací povinnost se rodičům nestanovuje.

Jana Nováková
Místo, datum

Zdroj: Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2006, 124 s. ISBN 80-246-1089-2, str. 114-116

PŘÍLOHA Č. 5

Syndrom zavrženého rodiče

MUDr. Jaroslav Jedlička, CSc.

Syndrom zavrženého rodiče (SZR) je jedna z forem psychického týrání dítěte spadajícího pod syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte, tzv. syndrom CAN ("Child Abuse nad Neglect"), který se vyznačuje tím, že dítě je proti jednomu rodiči popouzeno do takové míry, že samo aktivně začne vyvíjet takovou vlastní dynamiku postojů vůči druhému rodiči, že ho nakonec zcela odmítne a zavrhne.

Syndrom zavrženého rodiče neexistuje bez rodiče popouzejícího, jemuž je dán volný prostor k takové formě psychické manipulace s dítětem, že u dítěte dojde ke změně jeho postoje (často nápadně rychlé a radikální) k druhému rodiči, a to mnohdy od velmi pozitivního k naprosto odmítavému.

Syndrom zavrženého rodiče stejně jako mírnější formy popuzování dítěte (bez popsání vývoje vlastní dynamiky postojů vůči druhému rodiči) plně spadá do definice Rady Evropy pro týrání dítěte. Citové týrání je radou Evropy definováno jako "chování, které má vážný negativní vliv na citový vývoj dítěte a vývoj jeho chování. Vystavování dítěte násilí nebo vážným konfliktům doma, násilná izolace, omezování dítěte, vyvolávání situace kdy má skoro stále pocit strachu, což může způsobit citové ublížení". Dítě s rozvíjejícím se SZR či rozvinutým SZR bývá obvykle od jednoho rodiče úmyslně izolováno, omezováno ve svém přirozeném vztahu s druhým rodičem a je u něj vyvoláván strach z kontaktu s druhým rodičem.

Přítomnost SZR splňuje definici týrání dítěte tak jak ji formulovali Dunovský, Dytrych a Matějček (1), kdy se jedná o "jakékoliv nenáhodné, preventabilní, vědomé či nevědomé jednání rodiče, vychovatele anebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a jež poškozují tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, případně způsobuje jeho smrt".

Po stránce medicínské spadá Syndrom zavrženého rodiče do základní klasifikace T 74 "Syndromy týrání", podpůrné klasifikace Z 55 - 65 "Osoby s potencionálně ohroženým zdravím ve vztahu k socioekonomickým a psychologickým okolnostem" (2).

Navození SZR je v rozporu s blahem dítěte tak jak jej definuje Úmluva o právech dítěte (3) m.j. v čl. 9 a čl. 16. Výroky dětí se SZR je třeba interpretovat velmi opatrně, neboť výroky nejsou "formulací vlastních názorů dítěte", ale indukovanými názory a postoji programujícího rodiče, které dítě nekriticky přejímá. Názory dítěte se SZR nejsou nikdy projevem jeho svobodné vůle, ale důsledkem manipulace připomínající tzv. vymývání mozku (tzv. "brainwashing"). U těžké formy SZR se nezdá vyskytovat např. smyšlené obvinění ze sexuálního zneužívání zavrženým rodičem

SZR rovněž splňuje definici zanedbávání Rady Evropy (4), neboť "citové zanedbávání" je definováno jako neuspokojování citových potřeb dítěte, a to pokud se týče náklonnosti i pocitu dítěte, že někam patří". Je zřejmé, že "zavržení" rodiče v sobě zahrnuje to, že dítě necítí potřebu jakkoliv patřit k "zavrženému" rodiči, a to na podkladě manipulace s jeho psychikou.

Důležité si je uvědomit, že ponechávání prostoru pro rozvoj syndromu zavrženého rodiče ze strany těch orgánů, které jsou vytvořeny pro pomoc a ochranu rodin splňuje definici "systémového týrání dítěte" Rady Evropy (4). Děti se SZR, jimž tyto orgány neposkytují účinnou pomoc jsou tedy týrány měrou dvojnásobnou. Čím je dítě závislejší na jednom rodiči, tím snadněji syndrom zavrženého rodiče vzniká a fixuje se.

Syndrom sám byl v České republice do roku 1996 znám jen velice málo, a to až do doby kdy Ministerstvo práce a sociálních věcí vydalo metodickou publikaci "Syndrom zavrženého rodiče"

(6), což je překladová a zkrácená verze publikace amerického psychiatra Richarda A. Gardnera nazvaná "Parental Alienation Syndrome" (5). Publikaci přeložil PhDr. E. Bakalář, CSc., který na téma SZR publikoval celou řadu sdělení (7-9).

Gardner sám definoval v 80. letech 20. století syndrom zavrženého rodiče jako **"stav, kdy u dítěte dojde k odklonu od jeho dosavadních zkušeností s oběma rodiči a vytvoří se u něj jakási šablona "černo-bílého" vidění vlastních rodičů - jeden rodič (popouzející) je ideální a bez chyb a druhý (zavržený) naopak zlý, bez jakýchkoliv kladných vlastností"**

Další ze známých definic SZR zní takto: "O syndromu zavrženého rodiče hovoříme dojde-li k vypěstování nekompromisně kladného příklonu dítěte k jednomu - tomu hodnému, milovanému - rodiči a současně k nekompromisnímu zavržení druhého rodiče, toho zlého, nenáviděného. Děje se tak v rámci rodičovských sporů o svěřeni dítěte nebo o styk s dítětem" (10).

Typické pro SZR je, že po určité době manipulace si dítě samo udržuje toto narušené vnímání a popouzející rodič již tyto postoje nemusí nijak "posilovat". Naopak dítě samo si začne vytvářet takové scénáře, kterými se zalíbí popouzejícímu rodiči, neboť zjistí, že cokoliv negativního sdělí o svém druhém rodiči je tím prvním vnímáno s "pozitivní" odezvou.

Důležitým diagnostickým kritériem je, že u dítěte se SZR existuje taková míra obviňování a nenávisť vůči vlastnímu rodiči, která je zcela nepřiměřená nedostatkům tohoto rodiče. Dítě se učí projevat nenávisť vůči jak vlastnímu rodiči tak i dalším blízkým osobám z jeho okruhu.

Diagnostická kritéria SZR jsou založena na 8 kritériích a symptomatických projevech, které nemusejí být vždy všechny přítomny současně:

Diagnostické kritérium/symptomatický projev	Příklad/poznámka
1. Kampaň za degradaci druhého rodiče	Typický projev dítěte např.: "Nenávidím ho a nikdy ho již nechci vidět"
2. Slabé, neodůvodněné anebo absurdní zdůvodňování	Projev dítěte např.: "Nechci se s ním stýkat, protože na mně jednou prsknul"
3. Nepřítomnost ambivalence	Tzv. "černo-bílé" vidění či dělení typu "anděl - ďábel"
4. Fenomén "nezávislého názoru"	Rodič: "Nebráním mu/jí v kontaktu s druhým rodičem, on/ona sám/sama nechce a já ho/ji nutit nebudu"
5. Reflexivní podpora programujícího rodiče	Dítě v projevech nenávisť předčí svého popouzejícího rodiče
6. Nepřítomnost pocitu viny	Např. v případě smyšleného obvinění ze sexuálního zneužívání
7. Tzv. "vypůjčené scénáře"	Příkladem je tento projev dítěte: "Žádným syndromem zavrženého rodiče netrpím ...já to vím sama, mně to nikdo neříkal..."
8. Rozšíření nepřátelství na další členy rodiny zavrženého rodiče	Motivem popouzejícího rodiče bývá naprosté zprětrhání kontaktů s rodinou druhého rodiče.

Diferenciální diagnóza SZR podle míry přítomnosti symptomatických příznaků je následující (8):

Diferenciální diagnóza tří typů syndromu zavrženého rodiče			
symptomatické projevy	mírný	střední	těžký
1. Kampaň za degradaci rodiče	minimální	mírná až zřetelná	velmi intenzivní, velké šíře
2. Slabé, neodůvodněné či absurdní zdůvodňování	minimální	přítomné	četné absurdní racionalizace
3. Nepřítomnost ambivalence	normální ambivalence	žádná ambivalence	žádná ambivalence
4. Fenomén nezávislého názoru	pravidelně nepřítomný	přítomný	přítomný
5. Reflexivní podpora programujícího rodiče v rodičovském konfliktu	minimální	přítomná	přítomná
6. Nepřítomnost pocitu viny	normální pocit viny	žádný nebo minimální pocit viny	žádný pocit viny
7. Vypůjčené scénáře	minimální	přítomné	přítomné
8. Rozšíření nepřátelství na členy původní rodiny zavrženého rodiče	minimální	přítomné	širokých rozměrů, často fanatické

Odhaduje se, že SZR postihuje v České republice ročně kolem 7.000 dětí (11), počet popuzených dětí kolem 15.000 dětí (9), a to z 30-40.000 dětí, kterých se každoročně týká rozvod rodičů! **Tato forma psychického týrání se nejčastěji vyskytuje tam, kde jsou spory o to, kým bude dítě vychovááno a s kým bude žít, s kým se smí či nesmí stýkat. Tato situace existuje v mnoha rodinách v rozvodovém řízení (2).**

Jaké jsou hlavní nežádoucí důsledky SZR ?

- Dítě ztrácí jednoho rodiče a stává se polosirotkem
- Zdeformuje se u něj psychoemocionální vývoj
- Dítěti je odebrán vhodný a potřebný model k převzetí sexuální identity
- U dítěte je narušen vztah k přirozeným autoritám
- Dítěti je znemožněno zažít model civilizované domluvy
- Dítě ztrácí část (polovinu) své vlastní identity
- "Brainwashingem" dochází k vytvoření nové zdeformované a patologické identity dítěte

Po stránce právní je dítě poškozováno na svých základních lidských právech zaručených mu Úmluvou o právech dítěte a Zákonem o rodině (§ 26 odst. 4 ZR).

Obecní úřad je povinen dle zákona č. 359/1999 Sb. (§ 10) hlásit obecnímu úřadu s rozšířenou působností jakékoliv podezření na SZR v rámci oznamovací povinnosti CAN (2).

U dětí s prokázaným SZR či s podezřením na SZR by mělo být postupováno podle platného **Metodického pokynu MPSV k postupu obecních úřadů s rozšířenou působností při poskytování pomoci ohroženým dětem** ze dne 2.1. 1995, v platném znění ze dne 1.1. 2003 (12):

1. Je-li nepříznivý vývoj dítěte ohrožen (to je v případě SZR vždy), je obecní úřad s rozšířenou působností povinen podat neprodleně soudu návrh na vydání předběžného opatření podle ustanovení § 76a Občanského soudního řádu.

2. Je-li neodkladné provedení vyšetřovacího nebo léčebného výkonu nezbytné k záchraně zdraví nezletilého dítěte (u všech dětí s podezřením na SZR je nezbytné diagnózu vyloučit či potvrdit co nejdříve) a rodič odpírá podrobit dítě těmto výkonům, zabezpečí obecní úřad obce s rozšířenou působností v součinnosti s lékařem přijetí dítěte do zdravotnické ústavní péče.

Každému dítěti s podezřením na syndrom CAN, tedy i SZR, zařídí Orgán sociálně-právní ochrany dítěte hospitalizaci na dětském oddělení nemocnice (2). Diagnózu stvrzující podezření na CAN resp. SZR dokáže stanovit až multidisciplinární tým odborníků (2).

U dětí se SZR jsou doporučována, a to v závislosti na stupni SZR, následující právní resp. terapeutické opatření:

	mírný typ SZR	střední typ SZR	těžký typ SZR
Doporučená právní opatření	Výchova zůstává u programujícího rodiče	Výchova zůstává u programujícího rodiče anebo je nařízena změna výchovy k zavrženému rodiči. Soud popř. nařídí jen velmi omezený styk s programujícím rodičem, obvykle pod dohledem odborníka	Změna výchovy od programujícího k zavrženému rodiči, popř. zákaz styku s dítětem programujícím rodiči
Doporučená psychoterapeutická opatření	Obvykle není nutné	Terapie SZR u dítěte odborníkem	Nutný léčebný program v lůžkovém zařízení - reintegračním centru a terapie dítěte - specialistou na SZR

Těžké formy SZR vyžadují oddělení dítěte od programujícího rodiče a jeho zařazení do programu reintegrace v rámci lůžkového zařízení. Psychoterapii provádí odborník na SZR, léčba může trvat až 2-3 měsíce. Bezpodmínečně je třeba zamezit další indoktrinaci ze strany programujícího rodiče a zajistit, aby dítě po návratu z reintegračního pobytu nebylo znovu psychicky manipulováno.

Bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem je podle §27 odst. 2 Zákona o rodině považováno za změnu poměrů vyžadující nové rozhodnutí o výchovném prostředí. Z hlediska právního lze na psychické poškozování dítěte hledět jako na týrání svěřené osoby podle § 215 Trestního zákona, přičemž podmínkou není, aby u poškozeného dítěte vznikly následky na zdraví (9).

Zdroj: <http://www.iustin.cz/art.asp?art=195>

PŘÍLOHA Č. 6

Jak říci dětem o vašem rozhodnutí ve věci porozvodového uspořádání

Když jednou rodiče dospějí k rozhodnutí, mají povinnost sdělit ho svým dětem a připravit je na změny. Překvapuje nás, jak často rodiče dětem neřeknou, proč se rozvádějí, a ani jim nevysvětlí nové porozvodové uspořádání způsobu života rodiny. Nemluví-li rodiče otevřeně o těchto věcech, je málo pravděpodobné, že děti vysloví své obavy. Místo toho si děti vysvětlují rozvod a porozvodové uspořádání různými fantaziemi, z nichž žádná nemusí odpovídat skutečnosti.

1. O nadcházejícím odloučení by rodiče měli říci dětem společně. To pro ně bude znamením, že rodiče budou i nadále spolupracovat při zajišťování jejich dětských potřeb.

2. Nové porozvodové uspořádání by mělo být dětem pečlivě objasněno. Rodiče by měli dětem říci, proč se rozhodli právě pro takové uspořádání.

3. Když se děti budou stýkat s jedním z rodičů po rozvodu jen málo – ať je důvod jakýkoli – je velmi důležité, aby pochopily, že to nijak nesouvisí s jejich cenou. Například když matka, hledající autonomii únikem od požadavků rodinného života, se nakonec od dětí odstěhuje, musí jim vysvětlit, že její rozhodnutí je projevem jejích vlastních potřeb a není reakcí na cokoli, co udělaly děti. Pochopit takové rozhodnutí je ovšem pro děti velmi obtížné. Děti, které druhého rodiče vídají jen málo, jsou pravidelně postiženy nízkou mírou sebeúcty. Rodiče by měli udělat vše, co je v jejich silách, aby vysvětlili, že jejich nepřítomnost není reakcí na chování dětí. Děti bychom měli povzbuzovat, aby si hledaly náhradní vztahy (trávit více času s přáteli, prarodiči, tetami a strýci apod.).

4. Děti bychom měli povzbuzovat, aby hovořily o svých reakcích a pocitech a aby se ptaly na cokoli, co je napadne. Děti si někdy potřebují klást tytéž otázky opakovaně. Snažte se být trpěliví a odpovědi klidně opakujte. Odpadne-li u dětí potřeba takové otázky klást, přestanou samy. Nařídíte-li jim přestat s otázkami, nepřestanou o těchto věcech přemýšlet – pouze vás vyloučí z účasti na svém přemýšlení.

5. Rodičům nijak zvláště nepomůže, když se při oznamování rozvodu „zhroutí“, ale přesto se očekává, že budou prožívat a vyjadřovat silné emoce. Uvidí-li děti, že jejich rodiče pláčou, neznamena to, že jim to ublíží. Rozvod vskutku je nesnadnou záležitostí, a když otevřeně přijímají svůj smutek nad selháním manželství rodiče, pak tím povolují a umožňují poznávat a sdělovat smutek i svým dětem. Čím více děti své pocity sdělují, tím snadnější je pro rodiče poskytnout jim potřebná ujištění, vedení či radu.

6. Buďte si vědomi, že váš postoj k rozvodu se může odrazit ve způsobu, jakým reagujete na pocity dětí. Řečeno obecně, rodič, který si přeje rozvod, má sklon zdůrazňovat dětem jeho pozitivní stránky (např. méně hádek mezi rodiči, dvojí oslava narozenin, více dárků na vánoce nebo jiné svátky). Aby utišil pocit viny, může takový rodič přehlédnout nebo bagatelizovat strádání dítěte. Rodič, který je rozvodu nakloněn méně, dělá opak. Je stále ve střehu, všímá si stresových reakcí dětí a užívá je jako argumenty proti rozvodu.

Rodiče by se měli snažit oddělit vlastní pocity od pocitů dětí. Děti potřebují, aby jejich pocity byly rozpoznány a přijaty jako normální a pochopitelné. Cítí-li děti, že rodič o rozvodu nechce slyšet nic negativního, jejich nedobré pocity neodezní. Jsou pouze zatlačeny pod hladinu, kde nadělají více škody a jsou i méně přístupné rodičovskému vysvětlování a ujišťování. Na druhé straně dětem samozřejmě neprospívá, když krizi zveličíme a zatížíme je pocitem bezmoci, který prožívá odmítaný rodič.

Zdroj: Warshak, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha, Portál, 1996, 237 s. ISBN 80-7178-089-8, str. 198-199

PŘÍLOHA Č. 7

Shrnutí porozvodové výchovy podle Warshaka

- Jednostranné preferování matky při svěřování dítěte do péče, tak jak se ustálilo v rozvodových řízeních v současné době, nemá nic společného se zájmem dítěte, respektive s dosažením optima pro dítě. Tato praxe vychází ze stereotypního pohledu na povahu ženy, pohledu, který byl dán ekonomickými tlaky a byl podporován nedoloženými a neověřenými psychologickými teoriemi.
- Výzkum prokázal, že otcové jsou pro vývoj dětí stejně důležití jako matky.
- Tradiční schéma „dětí patří matce „ nutně vede k mnoha problémům pro všechny členy rodiny, zejména však k poškození vztahů rodiče – dítě.
- Rozvedení otcové dovedou pečovat o děti a vychovávat je kompetentně a povinnosti spojené se svěřením dítěte zvládají stejně dobře jako matky.
- Výzkum srovnávající míru přizpůsobení dětí žijících po rozvodu s otcem a dětí žijících s matkou nezjistil žádné rozdíly.
- Výzkum ukázal, že děti žijící s jedním z rodičů se v průměru přizpůsobují lépe, je-li rodič stejného pohlaví.
- Děti, které udržují smysluplné vztahy s oběma rodiči, mají výrazné výhody v procesu adaptace na rozvod.
- Jedním z nejdůležitějších faktorů pro dobrou adaptaci dětí po rozvodu je nízká míra konfliktů mezi rodiči. Mediační služby při rozvodových sporech a případně i společná porozvodová péče o děti mohou snížit porozvodové napětí a komplikace.

Z těchto tezí, opřených o fakta, je zcela zřejmé, že potřebujeme základní přehodnocení našeho přístupu k rozhodování o dětech. Současná praxe svěřování dětí pouze matkám a užívání tzv. adverzivního systému při řešení konfliktu se neosvědčila. Místo současné praxe je nutné vybudovat nový systém, který by se řídil těmito doporučeními:

- Při řešení rozvodových situací je třeba ukončit diskriminaci otců, kteří se chtějí podílet na výchově svých dětí, ale i matek, které chtějí, aby se jejich bývalí manželé více podíleli na výchově dětí.
- Porozvodové uspořádání a rozvrh funkcí by měly být vypracovávány spíše individuálně, podle okolností a potřeb každé rodiny. Je nevhodné tlačit každou rodinu do prefabrikovaného schématu.
- Měli bychom pokud možno co nejvíce umožnit dětem udržovat smysluplné vztahy s oběma rodiči. I když společná péče není vhodná pro každou rozvedenou rodinu, některá z forem tohoto druhu rodičovské péče by se měla v naší společnosti stát normou.

- Program setkávání dětí s rodiči by měl být takový, aby každé dítě mělo možnost být se svým rodičem určitou dobu o samotě. Stereotyp vyžadující, aby se všechny děti podívaly stejnému programu, je nevhodný.
- Čas, který dítě tráví s rodičem stejného pohlaví, by měl být maximalizován, pokud nejsou vážné důvody proti.
- Časový rozvrh hodin a rozvrh setkání by měl být pružný a otevřený, aby jej bylo možno přizpůsobit změnám v rodině. Není vhodné trvat na stálém a neměnném rozvrhu setkávání dítěte s rodičem.
- Tzv. adverzivní systém řešení sporů by měl být nahrazen sérií odborných konzultací a mediací jako prostředku řešení sporu ve věci péče o dítě.

Zdroj:

Warshak, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha, Portál, 1996, 237 s. ISBN 80-7178-089-8, str. 206-208